مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

پندهای امام حسین (ع)

حمزه کریم‌خانی

بسم الله الرحمن الرحیم

پندهای امام حسین علیه السلام

نویسنده:

حمزه کریم خانی

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

پندهای امام حسین علیه السلام

مشخصات کتاب

سرشناسه : کریم خانی، حمزه

عنوان و نام پدیدآور : پندهای امام حسین علیه السلام/حمزه کریم خانی.

مشخصات نشر : قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا وسیما: دفتر عقل، ۱۳۸۵.

مشخصات ظاهری : ۹۷ ص.

شابک : ۷۰۰۰ ریال ۹۶۴-۹۶۸۷۳-۰-۰:

یادداشت : کتابنامه: ص. [۹۵] - ۹۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

شناسه افزوده : صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهشهای اسلامی.

شماره کتابشناسی ملی : ۱۱۰۲۵۴۳

ص :۱

اشاره

دیباچه

دیباچه

انسان همواره نیازمند سنجیدن خود است. او باید با داوری درباره پندار، کردار و گفتار خود و سبک و سنگین کردن آن، در فکر تدارک توشه باشد. بدون شک، معصومین علیهم السلام بهترین ترازوی داوری هستند؛ زیرا انسان های کامل و جانشینان خدا بر روی زمین و راهنمای بشریت در گرداب حوادث و مشکلات می باشند. در روایتی از قول یکی از معصومین آمده است: «نحن الموازین القسط؛ ما ترازوی قسط و عدل خداییم».(۱)

در میان معصومین علیهم السلام، امام حسین علیه السلام از جایگاه ویژه ای برخوردار است؛ زیرا بنابر گفته معصوم، هرچند تمامی اهل بیت و امامان کشتی نجات اند، اما کشتی امام حسین علیه السلام زودتر انسان را به ساحل نجات می رساند، ازاین رو، بهره گیری از سخنان گران قدر امام حسین علیه السلام که مجموعه ای کم نظیر در ابعاد اخلاقی، اجتماعی، سیاسی فراروی آدمی

۱- محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، چ ۳، ج ۶۸ ، ص ۲۴۶.

می نهد، بسیار مشکل گشا خواهد بود.

جناب آقای حمزه کریم خانی تلاش کرده است تا سخنان آن اسوه تقوا را در ابعاد گوناگون زندگی، تحفه راه انسان هایی سازد که به دنبال بازیابی الگوهای مطلوب هستند.

انّه ولیّ التوفیق

اداره کل پژوهش

مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

ص :۵

پیش گفتار

پیش گفتار

سخن هیچ انسانی را نمی توان با سخن اهل بیت علیهم السلام که پیشوای بیانند، مقایسه کرد. فرمایش های آن بزرگواران، تنها کلید درکِ حقیقت وحی الهی و تنها راه رسیدن به سرچشمه های نور و هدایت است. سخنان معصومان علیهم السلام، دریای بی کران دانش و اقیانوس بی انتهای حکمت الهی است که بدون بهره گیری از آن، گمراهی، سرنوشت همیشگی مردم خواهد شد. آری، غفلت از این گنجینه های ارزشمند و کوتاهی در فهم سخنان آن بزرگواران و توجه نکردن به ارزش های بی نهایتی که در ژرفای سخنان آنان نهفته است، عامل اصلی عقب ماندگی جوامع اسلامی است.

به راستی، آیا ستم بر خویشتن، بالاتر از این مصداقی دارد که امتی، همه خواسته ها و تمامی اسباب خیر و سعادت و همه ابزار تعالی و رشد را که در سخنان پیشوایانشان به امانت نهاده شده است، به کناری نهند و به معارف کم اثر و بافته های پرفریب دیگران اهمیت دهند. در سخنی از رسول خدا صلی الله علیه و آله چنین آمده است: «به درستی که هر کس هدایت را از

غیر اهل بیت من بخواهد، مرا تکذیب کرده است».(۱) همچنین در فرمایشی از مولایمان حضرت ولی عصر عج الله تعالی فرجه الشریف آمده است: «طَلَبُ الْمَعارِفِ مِنْ غَیْرِنا أهلَ الْبَیتِ مساوٍ لِإنْکارِنا؛ معارف و حقایق دین را از غیر ما اهل بیت علیهم السلام گرفتن، برابر است با انکار ما».(۲)

باید گفت اهل بیت عصمت و طهارت، مظهر کامل اسماء الهی و آیینه تمام نمای جمال و جلال حق و تنها راهنمایان بشر به سوی ارزش های متعالی انسانی و الهی به شمار می روند. از این رو آشنایی با سخنان ایشان، بهترین توشه سالکان راه حقیقت و پاک بازان طریق سعادت و کمال است. کسانی که همواره در مسیر سخنان امامان معصوم علیهم السلامحرکت کرده اند، جزو کامل ترین انسان های زمان خویش بوده اند.

بنابراین، اندیشمندان و دست اندرکاران امور فرهنگی، باید بیش از پیش به تحقیق و تفسیرِ سخنان اهل بیت علیهم السلامبپردازند؛ زیرا بسیاری از مشکلات اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی که امروز دامن گیر جامعه ما شده، بر اثر بی توجهی به سخنان آن بزرگواران است. مجموعه ای که با عنوان پندهای امام حسین علیه السلام پیش رو دارید، به بررسی قطره ای از دریای بی کران سخنان و پندهای سومین اختر تابناک امامت، سالار شهیدان، حضرت امام حسین علیه السلاممی پردازد.

در سخنان امام حسین علیه السلام، جلوه های زیبایی از کرامت، آزادگی، عزت، شجاعت، استقامت، عبادت، اخلاق و جوان مردی به چشم می خورد که در

۱- همان، ج ۳۸، ص ۹۴.

۲- سیدجواد رضوی، ره جویان معرفت، قم، موعود اسلام، ۱۳۸۲، چ ۱، ص ۱۰۰.

همه جنبه های فردی، خانوادگی و اجتماعی آموزنده است.

امیدواریم با مطالعه این مجموعه و به کارگیری پندهای آن حضرت که در زمینه های اخلاقی، عبادی، سیاسی و اقتصادی، راه گشای ما خواهد بود، بیش از پیش به اندیشه و عمل آن امام بزرگوار نزدیک شویم.

ص :۸

فصل اول: اخلاق فردی

اشاره

فصل اول: اخلاق فردی

براساس بینش اسلامی، آفرینش انسان برای تزکیه نفس و رسیدن به کمال و قرب الهی است که این، همان معنای بندگی است. کسی که روح خویش را با فضیلت های اخلاقی پرورش دهد، می تواند دیگران را نیز با نور معرفت و ایمان راهنمایی کند و به راه سعادت فراخواند. پیامبران الهی، پیشوایان معصوم و بزرگان دین، پیش از رسالت و هدایت، با دوری از پلیدی ها و به دست آوردن فضیلت های اخلاقی، به بالاترین قله های کمال و سعادت رسیده بودند. مردم نیز تنها در پرتو نور آنان می توانند راه نیک بختی را بپیمایند و به کمال ابدی رهنمون شوند.

با نگاهی به آموزه های اخلاقی اسلام درمی یابیم که هدایت اخلاقی خانواده و اجتماع، به خودسازی و تهذیب نفس وابسته است که خود، توجه و دقت بیشتری را در مورد اخلاق فردی می طلبد؛ زیرا اگر انسان در این زمینه موفق شود و بتواند روح خود را با آداب اسلامی پاکیزه نگه دارد، می تواند خانواده و پس از آن، اجتماع را با ارزش های اخلاقی زینت بخشد. ازاین رو، اصلاح اخلاق فردی، مقدمه ای برای اصلاح اخلاق خانوادگی و

ص: ۹

اجتماعی است.

در این باره توجه به سیره و سخنان امامان معصوم علیهم السلام به عنوان برترین الگوهای اخلاقی، راهی روشن و آسان برای آراستن نفس به فضیلت های اخلاقی است. در این فصل از کتاب، به بیان برخی پندهای حضرت اباعبداللّه الحسین علیه السلام در زمینه اخلاق فردی می پردازیم که امید است خوانندگان محترم به خوبی از آن بهره گیرند.

توکل به خدا

توکل به خدا

صبح روز عاشورا، پس از آنکه امام حسین علیه السلام، نماز صبح را با اصحاب خویش خواند، دست هایش را به سوی آسمان بلند کرد و زیر لب چنین گفت:

پروردگارا! تو پناه من در مشکل ها، امید من در سختی ها و یاورم در آنچه بر من نازل می شود، هستی.(۱)

داشتن تکیه گاهی قدرتمند و استوار در سختی ها و حوادث، عامل ثبات قدم و نهراسیدن از دشمنان و مشکلات است. توکل، تکیه داشتن بر نیروی الهی و یاری اوست. همان گونه که در قرآن و روایت های اسلامی آمده است، مؤمنان باید تنها بر خدا تکیه کنند که اگر به غیر او پشت گرم و امیدوار باشند، خوار و ضعیف خواهند شد.

امام حسین علیه السلام که اسوه توکل کنندگان است، تنها با توکل بر خدا،

۱- شیخ مفید محمدبن محمدبن نعمان، الارشاد، قم، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، ۱۴۰۴ه . ق، چ۲، ج۲، ص ۹۶.

از مدینه به سوی کربلا حرکت کرد. به همین سبب، وقتی در میان راه، خبر بی وفایی مردم کوفه و شهادت حضرت مسلم علیه السلامرا شنید، کوچک ترین تردیدی در اراده و تصمیم استوارش به وجود نیامد.

مؤمنان واقعی باید در همه کارها به خداوند تکیه کنند و بر این باور باشند که او کار بندگان خویش را با دانایی و توانایی کامل کفایت می کند و به آنها توجه دارد. رهبر انقلاب، حضرت امام خمینی رحمه الله درباره آثار این صفت پسندیده چنین می فرماید:

در همه کارها اتکال به خدا کنید، قدرت ها در مقابل قدرت خدا هیچ است... . اتکال به خدا بکنید، غلبه به هر چیزی می کنید. پیغمبر اسلام با آنکه یک نفر بود، در مقابل همه دشمن ها با اتکال به خدا غلبه کرد بر همه؛ برای اینکه اتکالش به خدا بود، جبرئیل امین پشت سرش بود. شما هم اتکال به خدا کنید تا جبرئیل امین پشت سر شما، با شما همراه باشد.(۱)

به دست آوردن رضایت پروردگار

به دست آوردن رضایت پروردگار

امام حسین علیه السلام می فرماید:

کسی که در پی خشنودی و رضای خدا باشد، ولی مردم از او برنجند، خداوند او را در امور مردم کفایت خواهد کرد و هر کس برای جلب رضایت مردم بکوشد که به خشم و غضب الهی بینجامد، خداوند او را به مردم واگذارد.(۲)

چه بسا در زندگی روزانه، انجام دادن کارها، سبب جلب رضایت خداوند و نارضایتی مردم و گاهی هم برعکس، سبب خشنودی مردم می شود، ولی خشم و غضب الهی را به همراه دارد. به راستی، در این هنگام،

۱- امام خمینی رحمه الله، صحیفه نور، وزارت ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۶۱، ج ۲۲، ص ۱۹۷.
۲- شیخ مفید، الاختصاص، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه، ۱۴۱۸ ه . ق، چ ۶ ، ص ۲۲۵.

رضایت چه کسی را بایـد به دست آورد و براساس آن عمل کرد؟ به طور کلی بایـد پاسخ دهیم: کسی را که برای ما اهمیت بیشتری دارد، مقـدم می داریم و می کوشـیم رضـایت او را به دست آوریم. از آنجـا که در دل انسـان مؤمن، عشق و علاقه ای فراتر از عشق به خـدا وجود نـدارد، پس در هر کاری فقط خشـنودی خداونـد را در نظر می آورد، نه چیز دیگر. به فرموده امام حسین علیه السلام، چنین عملکردی افزون بر به دست آوردن رضایت خدا، رضایت مردم را در پی خواهد داشت. بدون شک، آنان که در زنـدگی فقط به رضایت و خشـنودی مردم می اندیشـند، اگرچه خشم و غضب الهی را به همراه نداشـته باشـد، جز درماندگی و شکست چیزی نصیبشان نخواهد شد و نتیجه آن، رهاشدگی، تنهایی و واگذاری از سوی خداست.

خوف از پروردگار

خوف از پروردگار

هنگامی که حضرت اباعبداللّه الحسین علیه السلام وقت نماز وضو می گرفت، از خوف خدا رنگ چهره اش دگرگون می شد و بر خود می لرزید. وقتی به ایشان گفته می شد: چرا هنگام نماز نگران و مضطرب می شوید؟ پاسخ می داد:

سزاوار است بر کسی که در پیشگاه پروردگار، مالک جهانیان و قدرتمنـد بی هماننـد می ایستد، رنگ چهره اش زرد شود و مفاصل اندامش به لرزه درآید.

ص: ۱۲

(۱)

انسان هرگاه در برابر شخصی والامقام و بزرگوار قرار می گیرد، بسته به میزان شناخت و آگاهی خویش، در برابر او احترام می کند و فروتنی نشان می دهد. حال اگر هنگام نماز و قرار گرفتن در پیشگاه الهی، بداند در محضر چه کسی ایستاده است و حتی اندکی درباره عظمت و جلال پروردگار بیندیشد، بی اختیار، در برابر او اظهار ناتوانی می کند و افزون بر زبان، با دل و قلبش نیز به بزرگی خداوند و کوچکی خویش شهادت می دهد. حال هرچه شناخت ساحت پروردگار بیشتر و کامل تر باشد، این کرنش فزونی خواهد یافت. ازاین رو، پیشوایان ما با شناختن بزرگی پروردگار، به هنگام حضور در محضر کبریایی ذات اقدس او، رنگ چهره و حالشان دگرگون می شد و اندامشان می لرزید.

آثار خوف از خدا

آثار خوف از خدا

امام حسین علیه السلام می فرماید:

روز قیامت، جز آن کسی که در دنیا از خدا بترسد، در امان نیست.(۲)

ترس از خدا، می تواند انسان را از آلوده شدن به انواع گناه ها و انحراف ها حفظ کند. این ترس ستایش شده، وسیله ای برای در امان ماندن از عذاب روز قیامت به شمار می رود و پل نجاتی برای عبور از آتش خشم الهی به سوی بهشت است.

باید گفت زمانی خوف از خدا در دل انسان جا می گیرد که افزون بر

۱- محمدبن محمد سبزواری، جامع الاخبار و الآثار، قم، انتشارات مصطفوی، ۱۳۴۱ ه . ق، ص ۱۶۶.

۲- بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۱۹۲.

شناختن عظمت خداونـد، به این یقین برسـد که به ذره ذره کارهای خوب و بـدش رسـیدگی خواهـد شد. چنین فردی همیشـه خداوند را ناظر و حاضـر می بیند و بر گناهان و اشـتباه هایش سخت مضطرب و نگران است. ازاین رو، رفته رفته کمتر مرتکب گناه خواهد شد.

ترس از قیامت

ترس از قیامت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بیم و هراس قیامت، بزرگ است و مردم در آن همچون پروانه های پراکنـده سـرگردانند و از ترس آن، رنگ ها دگرگون می شود و بندبند اعضا به لرزه می افتد. در آنجا هر آنچه پیش فرسـتاده ای، آشکار می شود. عیوب تو آشکار و اسرار تو فاش می گردد. (بنابراین، تا فرصت داری،) هر روز در پی رفع عیب ها و کمبود نفس خود باش.(۱)

پی آمد نافرمانی خدا

پی آمد نافرمانی خدا

شخصـی به امام حسـین علیه السـلام نامه نوشت و از ایشان درخواست کرد وی را با دو کلمه کوتاه پنـد دهـد. امام هم برای او نوشت:

کسـی که از راه نافرمانی خـدا درصـدد به دست آوردن چیزی باشد، آنچه را امید دارد، زودتر از دست می دهد و آنچه را بیم دارد، زودتر سر می رسد.(۲)

ناگفته پیداست برای انجام دادن رفتار پسندیده، باید مقدمات آن را نیز رعایت کنیم. مانند ساختمانی که اگر خواهان استحکام و زیبایی آن هستیم،

۱- محمدبن عبدالرحیم، دیوان الامام الحسین علیه السلام، بیروت، دارالمختارات العربیه، ۱۴۱۲ ه . ق، ص ۱۳۹.
۲- ثقه الاسلام کلینی، الکافی، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۹۷ ه . ق، چ ۲، ج ۲، ص ۳۷۳.

باید مصالح و ابزار مناسب در آن به کار بریم. حال اگر کسی از مصالح مناسب برای ساخت بنا استفاده نکند، نمی تواند توقع داشته باشد که ساختمانی مطلوب و شایسته بسازد. بنابراین، هرگاه خشت نخستین را برپایه صحیح آن قرار ندهیم، نتیجه آن، ساختن دیواری راست و مستقیم نخواهد بود. همچنین اگر بخواهیم با انجام دادن گناه، سودی به دست آوریم یا جلو ضرری را بگیریم، هرچند ممکن است در ظاهر، به این هدف برسیم، در واقع، این معامله را با زیان به انجام رسانیده ایم؛ زیرا اثر گناه، دامن گیر انجام دهنده آن خواهد شد. در نتیجه، خیر و نیکی به گناهکار نمی رسد. نیز باید دانست که اثر گناه و نافرمانی پروردگار، خشم خداوند است و این خشم، دور کننده خیرات و نزدیک کننده بلاها و دشواری هاست.

انسان باید در زندگی خویش، همواره در مسیر پیروی از خدا قدم بردارد. در این صورت، خدا نیز کارهای او را اصلاح و نیازهایش را برطرف می کند. پس شایسته است فقط به نیرو و اراده الهی امیدوار بمانیم و به این حقیقت باور داشته باشیم که قدرت الهی، ورای همه قدرت ها و نیروهاست و می تواند فراتر از محاسبه ما، در سخت ترین شرایط، خواسته هامان را برآورده سازد.

دام پنهان خداوند

دام پنهان خداوند

امام حسین علیه السلام می فرماید:

دام پنهان خداوند برای بنده اش، آن است که از نعمت فراوان برخوردارش

ص: ۱۵

سازد و توفیق شکرگزاری را از او بگیرد.(۱)

ما هر وقت نعمتی از نعمت های خداوند را درخواست می کنیم، باید توفیق شکرگزاری و استفاده درست آن را نیز از خداوند بخواهیم.

شکرگزاری و سپاس از نعمت هـای الهی، سـبب افزایش نعمـت هـا و نزول برکـات الهی می گردد و برعکس، ناسپاسـی و نافرمانی خداوند، موجب کاهش نعمت ها و رحمت های الهی می شود.

سوالی که در اینجا مطرح می شود، این است که چرا برخی افراد در عین حال که از اطاعت و بندگی و شکرگزاری خداوند به دورند، از نعمت های فراوانی بهره مندند و در رفاه کامل به سر می برند؟!

پاسخ این پرسـش را باید در این کلام امام حسـین علیه السلام جست وجو کنیم که فرمود، چنین رفاه و آسایشی که به دور از سپاسـگزاری است، چیزی جز دام پنهـان خـدا برای آن افراد نیست و هرگـاه گرفتار آن شدنـد، نه تنها راه نجاتی پیـدا نخواهند کرد، بلکه روز به روز بر گمراهی، غفلت و گناهان خویش می افزاینـد و چیزی جز عذاب و شـقاوت آخرت به دست نخواهند آورد. قرآن مجیـد نیز می فرمایـد: «و کسـانی که آیـات ما را تکـذیب می کننـد، بـدون آنکه خود بداننـد، به تدریـج، خوار و ذلیلشان می کنیم». (اعراف: ۱۸۲)

نگذاشتن گناه خود به حساب خدا

نگذاشتن گناه خود به حساب خدا

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ص: ۱۶

۱- ابن شعبه حرانی، تحف العقول، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۴ ه . ق، ص ۲۵۰.

هر کس گناهان خویش را به حساب پروردگار جهان بگذارد، دروغی بس بزرگ به خداوند بسته است.(۱)

بعضی از انسان ها برای اینکه وجدان خود را از سرزنش برهانند، گناه وخطای خویش را به عوامل طبیعی و جبری نسبت می دهند. این افراد گاه حتی گناهان را به حساب خدا می گذارند و می گویند شرایط زندگی باعث شد فلان گناه و اشتباه را انجام دهم.

اگر آنان اندکی نیک بیندیشند، به این نتیجه می رسند که انسان، مختار آفریده شده و می تواند برای انجام دادن یا ندادن کاری تصمیم بگیرد. ازاین رو، شرایط سخت زندگی، اراده و اختیار را از او سلب نمی کند و او در سخت ترین شرایط هم می تواند خود را در برابر گناه حفظ کند؛ زیرا اگر این گونه نبود و انسان ها در انجام دادن کارهای خویش مجبور بودند، دیگر حساب رسی قیامت و بهشت و دوزخ معنایی نداشت. ازاین رو، امام حسین علیه السلام چنین شخصی را که گناه خویش را به خدا نسبت می دهد، بزرگ ترین دروغ گو معرفی می کند.

عذر بدتر از گناه

عذر بدتر از گناه

امام حسین علیه السلام فرموده است:

ص: ۱۷

۱- محمدبن محسن علم الهدی کاشانی، معادن الحکمه، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۷ ه . ق، چ ۲، ج ۲، ص ۴۵، ح ۱۰۳.

چه بسا گناهی که از عذرخواهی، نیکوتر است.(۱)

برخی افراد پس از گناه کردن، برای آنکه وجدان خویش را آرام کنند و خود را نیکو جلوه دهند، به توجیه و عذرتراشی روی می آورند تا اشتباه خویش را عملی نیک بنمایانند. این کار نه تنها اندک اندک زشتی گناه را در نظر چنین افرادی از بین می برد، بلکه سبب می شود به تدریج به گناهان بزرگ تر روی آورند. اینجاست که به سخن امام حسین علیه السلام پی می بریم که گناه، بسی نیکوتر و برتر از عذرتراشی و توجیه آن است.

راه برون رفت از گناه، استغفار و توبه است، نه توجیه و عذرتراشی. باید به جبران و تدارک پرداخت، نه آنکه راه را برای افزایش گناهان هموار ساخت. این، خود، از دام های شیطان و نفس زیاده خواه است که همواره انسان را به بدی می کشاند و راه برگشت را ناهموار جلوه می دهد. ازاین رو، اگر نیک بختی در دنیا و آخرت را می خواهیم، باید از گناه کوچک و بزرگ بپرهیزیم و هرگز با عذرتراشی، گناهان خود را افزایش ندهیم.

پرهیز از هوای نفس

پرهیز از هوای نفس

امام حسین علیه السلام می فرماید:

از هواهای نفسانی بپرهیزید که مجموعه آنها گمراهی و سرانجام آنها آتش است.(۲)

پیامبران الهی همواره آدمی را از پیروی هواهای نفسانی برحذر داشته و به وی هشدار داده اند که نفس انسان، دشمن ترین موجودی است که میدان دادن به آن، به آسانی آدمی را به نابودی می کشاند. پیروی از خواسته های

۱- حسن بن محمد دیلمی، أعلام الدین، قم، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، ۱۳۶۶، ص ۲۹۸.
۲- سیدنوراللّه تستری، احقاق الحق، قم، انتشارات کتاب خانه مرعشی نجفی، چ۱، ج۱۱، ص ۵۹۱.

نفسانی،انـدک انـدک از نیروی عقل و اراده انسان می کاهـد و شـخص را بـدون توجه به نتیجه هر عمل زیان بار، به انجام آن وادار می کنـد. بـدین ترتیب، فضـیلت هـای اخلاقی در نظر او کم رنگ و در مقابل، رذیلت های اخلاقی تقویت می شود و به فرموده امام حسین علیه السلام، چنین شخصی چیزی جز آتش خشم الهی به دست نخواهد آورد.

در قرآن مجیـد نیز پیروی از هواهـای نفسانی، سرچشـمه همه گمراهی ها معرفی گردیـده(۱) و همواره به انسـان هـا درباره این خطر بزرگ هشدار داده شده است. ازاین رو، سـعادت مندی انسان در دنیا و آخرت، در گرو پیروی نکردن از هواهای نفسانی است.

شکیبایی در برابر هوای نفس

شکیبایی در برابر هوای نفس

امام حسین علیه السلام می فرماید:

در مواردی که حق، تو را ملزم می سازد، بر آنچه نمی پسـندی، شـکیبا باش و در مواردی که هوای نفس، تو را فرا می خواند، خود را از آنچه (ناحق است و) دوستش می داری، نگه دار.(۲)

بردبـاری در برابر خواسـته های نفسانی و گناه از ویژگی های برجسـته انسان مؤمن است. قرآن کریم نیز پایـداری را از ویژگی های مسلمانان واقعی می داند:

«إِنَّ الَّذینَ قالُوا رَبُّنَا اللّهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا؛ همانا کسانی که گفتند پروردگار ما خداست و

۱- نک: انعام: ۱۱۹؛ نازعات: ۴۰.

۲- حلوانی، نزهه الناظر و تنبیه الخاطر، قم، مؤسسه الامام المهدیعج، ۱۴۰۸ ه . ق، چ۱، ص۸۵ ، ح۱۸.

سپس استقامت ورزیدند». (فصلت: ۳۰)

در دنیای امروز که مظاهر گناه و دام های شیطان برای انحراف فکری و اخلاقی بشر بیشتر شده، راهی جز استفاده از حربه محکم شکیبایی در برابر دسیسه ها و هواهای نفسانی نداریم؛ چرا که انسان هرچند صاحب کمال باشد، اگر در برابر امیال نفسانی، خوددار و خودنگه دار نباشد، به آسانی و با کوچک ترین سستی، ایمان خود را از دست می دهد و با اندك لذت که از گناه کردن می برد، عمری پشیمانی برای خود بر جای می گذارد.

شرافت در تقوا

شرافت در تقوا

امام حسین علیه السلاممی فرماید:

شرافت و بزرگواری در تقوای الهی است.(۱)

تقوا به معنای نگه داری است و در اصطلاح؛ یعنی حفظ و نگه داری نفس از مخالفت دستورها و انجام دادن فرمان های الهی و دست یابی به رضای پروردگار. از آنجا که هدف از آفرینش انسان، بندگی حضرت حق است و تقوای الهی، زیباترین جلوه این بندگی به شمار می آید، توجه بیشتر انسان ها به اصل تقوا سبب می شود آنها به هدف خلقت نزدیك شوند و این چیزی جز کمال حقیقی و شرافت و بزرگواری انسان ها نیست. خداوند در قرآن مجید می فرماید: «إِنَّ أَكرَمَكُمْ عِندَاللّه ِ أَتقاكُم؛ گرامی ترین شما نزد خداوند، پرهیزکارترین شماست». (حجرات: ۱۲)

ص: ۲۰

۱- اعلام الدین، ص ۲۹۸.

دنیا؛ سرای فانی

دنیا؛ سرای فانی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بندگان خدا! از خدا بترسید و از دنیا برحذر باشید که اگر بنا بود همه دنیا به یک نفر داده شود یا یک فرد برای همیشه در دنیا بماند، پیامبران برای باقی ماندن سزاوارتر بودند و جلب خشنودی آنان بهتر می نمود و چنین حکمی خوشایندتر می آمد؛ ولی هرگز! زیرا خداوند دنیا را برای فانی شدن آفریده که تازه هایش کهنه و نعمت هایش زایل و سرور و شادی آن به غم و اندوه مبدل خواهد گردید. دنیا، خانه ای پست و کوتاه مدت است. پس برای آخرت خود توشه ای برگیرید که توشه آخرت، تقوا و ترس از خداست.(۱)

فریب دنیا را نخوردن

فریب دنیا را نخوردن

امام حسین علیه السلام می فرماید:

هیچ گاه فریفته دنیا نشوید؛ زیرا امید تکیه کننده هایش را قطع می کند و طمع طمع کارانش را ناکام می گذارد.(۲)

انسان نمی تواند به زندگی در دنیا بی تفاوت باشد؛ زیرا دنیا هم یکی از آفریده های خداوند است که برای انسان خلق شده است. آنچه مهم است اینکه انسان نباید فریفته دنیا شود و همه چیز خود، حتی معنویات را فراموش کند. انسان باید بداند که اگر همه امید و تکیه گاهش دنیا شود، این تکیه گاه ثبات و پایداری ندارد. بنابراین، شایسته است با استفاده درست از دنیا و مظاهر آن، دل بسته آن نشود و آن را بر خواسته الهی ترجیح ندهد تا

۱- ابوالقاسم علی شافعی، تاریخ ابن عساکر، بیروت، مؤسسه محمودی، ۱۳۸۹ ه . ق، ص ۲۱۵.
۲- بحارالانوار، ج۴۵، ص ۳۷.

از این راه، نیک بختی و سعادت آخرت را به دست آورد.

پرهیز از دنیاطلبی

پرهیز از دنیاطلبی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

دنیـا که جلوه هـای آن، تو را فریفته است، به سوی فروپاشـی و از هم گسسـتگی می رود. پس با تلاش، خود را از مهلکه های آن دور نگه دار که اهـل گـذر از دنیـا به آن گوش نخواهنـد سپرد و در حقیقت، شـیرینی دنیا با (تلخی) زهر آن آمیخته شـده است. پس هیچ دژی همچون پرهیز از دنیا نیست. در شـگفتم از کسی که به نعمت های دنیا فریفته شده است و به روزهای دل پسند آن فریب می خورد و اقامت در سرزمین خشک را به آبادی سرسبز باران خیز (بهشت) ترجیح می دهد.(۱)

دل بستگی به مظاهر دنیوی، شیوه اندیشمندان نیک اندیش نیست. به طور کلی، وابستگی به دنیا، اندک اندک دل آدمی را پر می کند و دیگر جایی برای معنویات در وجود او باقی نمی گذارد. ازاین رو، انسان مؤمن اگرچه با دنیا سـر و کار دارد، هرگز شیفته زینت های فریبنـده و فناپـذیر آن نمی شود و هـدف نهایی زندگی خویش را در این دنیا جست وجو نمی کند؛ زیرا دنیا محـل زنـدگی ابـدی انسـان نیسـت، بلکه مکـانی برای آزمـایش و به دست آوردن کمـال معنـوی برای بهره منـدی از زنـدگی جاودان آخرت است. بر پایه فرمایش امام حسـین علیه السـلام، کسـی که زنـدگی چندروزه این دنیا را بر زندگی سراسـر نیک بختی بهشت الهی ترجیح می دهد، چونان کسـی است که اقامت در بیابان بی آب و علف را به زندگی در سرزمین سبز و خرم ترجیح داده

ص :۲۲

۱- دیوان الامام الحسین علیه السلام، ص ۱۳۲.

است.

پی آمدهای فریب دنیا را خوردن

پی آمدهای فریب دنیا را خوردن

امام حسین علیه السلام می فرماید:

سپاس خدای را که دنیا را آفرید و آن را سرای فناپذیر و رو به زوال قرار داد؛ دنیایی که برای صاحبانش از حالی به حالی دگرگون می شود. خودباخته آن کسی است که فریب دنیا را بخورد و تیره بخت، کسی است که دنیا او را شگفت زده سازد. ای مردم! این دنیا شما را نفریبد؛ زیرا هرکس بر آن تکیه نمی رسد.(۱)

نکوهش تمایل به پستی

نکوهش تمایل به پستی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ننگ آدمی را همین بس که او را ببینی از مقام بلند (انسان بودن) به پستی (سقوط و تباهی) فرود آید و برای کارهای ناشایست، آرزومند و در انجام کارهای نیک و شایسته، بی میل و بی نشاط باشد.(۲)

انسان، برترین آفریده خداست. خداوند نعمت بزرگی همچون عقل به او بخشیده و پیامبرانی برای هدایت او فرستاده است تا با بهره گیری از این دو حجت ــ عقل و پیامبر ــ به کمال خویش نزدیک شود و به مقام و منزلتی حتی بالاتر از فرشتگان برسد و از نعمت های بی پایان بهشت الهی بهره مند گردد. حال چه ننگی برای انسان از این بدتر که به جای رسیدن به آن مقام

۱- بحارالانوار، ج۴۵، ص ۵.

۲- دیوان الامام الحسین علیه السلام، ص ۱۸.

والاـ اسیر هواهای نفسانی شود و همواره در انجام دادن کارهای خوب، بی میل و در انجام دادن کارهای ناشایست، بانشاط باشد. چنین افرادی آن چنان تنزل می یابند که از چارپایان هم پست تر می شوند.

دنیای زودگذر و آخرت جاودان

دنیای زودگذر و آخرت جاودان

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بدانید که زشت و زیبای دنیا، چونان رؤیایی است که زود می گذرد و البته بیداری و هوشیاری در روز قیامت است. کسی که در آخرت رستگار شد، جاودانه است و هر که در روز قیامت به عذاب الهی افتاد، گرفتاری اش جاودانه خواهد بود.(۱)

به یقین، مدت درنگ انسان در دنیا به سرعت می گذرد و با مرگ او پایان می پذیرد و زندگی اش در سرای آخرت آغاز می شود. در قرآن کریم در جاهای مختلف به این حقیقت اشاره شده است:

چون از انسان ها در قیامت از مدت درنگشان در دنیا می پرسیم، می گویند ما یک روز یا ساعت هایی از روز در دنیا درنگ کردیم. (مؤمنون: ۱۱۲ و ۱۱۳)

در سخن امام نیز دنیا، خواب و رؤیایی گذراست که به سرعت رو به نابودی می رود. پس اگر اندکی در برابر سختی های این دنیا شکیبا باشیم و از محور حق و حقیقت خارج نشویم، در بهشت پروردگار برای همیشه رستگار خواهیم بود. در مقابل، آنان که فریفته ظاهر زیبای دنیا شده اند و در لذت های زودگذر آن غرقند، در آخرت چیزی جز دوزخ و عذاب دردناک

۱- پژوهشکده باقر العلوم، فرهنگ جامع سخنان امام حسین علیه السلام، ترجمه: علی مؤیدی، قم، انتشارات معروف، ۱۳۷۸، چ ۲، ص ۹۰۸.

الهی انتظارشان را نمی کشد.

دوری از کار بیهوده

دوری از کار بیهوده

امام حسین علیه السلام می فرماید:

خود را در کار بیهوده به سختی انداختن نشانه کاستی و کم خردی است.(۱)

انسان های خردمند، هیچ گاه به کارهای بیهوده و بی فایده نمی پردازند؛ چرا که عمر انسان در این دنیا بسیار کوتاه است و هر ساعت از آن، ارزش بسیاری دارد. ازاین رو، شایسته است پیش از پرداختن به هر کاری، سود دنیوی و اخروی آن را در نظر بگیریم. این حساب رسی و عاقبت اندیشی، از خردمندی فرد خبر می دهد و فرو رفتن در کارهای بیهوده و از بین بردن سرمایه عمر، نشان دهنده نقصان عقل است.

دانستن ارزش عمر

دانستن ارزش عمر

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ای فرزند آدم! تو روزگاری بیش زنده نیستی؛ هر روز که بگذرد، بخشی از وجود تو از دست رفته است.(۲)

توجه به گذشت زمان، از عواملی است که انسان را از خواب غفلت بیدار کند و او را متوجه جایگاه خود در جهان هستی می سازد. انسان می تواند جلو بسیاری از کارها را بگیرد، ولی هرگز نمی تواند زمان را به نفع خود متوقف کند. از طرف دیگر، دوران زندگی او در این جهان، دورانی

۱- بلاغه الحسین علیه السلام، ص ۳۳۲.

۲- حسن بن محمد، دیلمی، ارشاد القلوب، بیروت، مؤسسه آل البیت، ۱۴۰۹ ه . ق، چ ۲، ص ۱۱۷.

پایان ناپـذیر نیست، بلکه هر روز که از عمر او می گـذرد، قـدمی به خط پایان زنـدگی خویش نزدیک می شود و به بیان امام حسـین علیه السـلام، گذشت هر روز، به مثابه کم شدن بخشی از زندگی دنیایی انسان است. ازاین رو، تا فرصت هست، باید با بیداری و آگاهی کامل، به بهره وری شایسته از این عمر ناپایدار در راه ساختن آخرتی آباد بپردازیم.

عبرت از گذشتگان

عبرت از گذشتگان

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ای فرزنـد آدم! بینـدیش و (با خود) بگو: پادشاهان و دنیاداران کجا رفتنـد؟ آنان که دنیا را آباد ساختند، نهرها کندند، درخت ها کاشـتند و شـهرها به پا کردنـد، (سـرانجام) از آن جـدا شدنـد، در حالی که خوش نداشـتند و گروهی دیگر آن را به چنگ آوردند. ما نیز به زودی به آنان می پیوندیم.

ای فرزند آدم! مرگ خود را یادآور شو، بستر خود را در قبر ببین و توقفگاه خود را در پیشـگاه خداوند بنگر. آن گاه که اندام هایت به زیانت شـهادت می دهنـد. روزی که قدم ها می لغزد، جان ها به حلقوم می رسد، چهره هایی سـفید و نورانی و چهره هایی تیره و تار می گردد، باطن ها آشکار می شود و ترازوی عدل الهی نهاده می شود.

ای فرزنـد آدم! مرگ پـدران و فرزنـدان خود را یادآور شو که چگونه بودنـد و کجا فرود آمدند و گویا به همین زودی تو نیز در جای آنان فرود خواهی آمد و (بدین وسیله) مایه عبرت دیگران خواهی شد.

ص: ۲۶

(۱)

حقیقت مرگ

حقیقت مرگ

امام حسین علیه السلام می فرماید:

مرگ، پلی بیش نیست که ما را از سختی ها به سوی بهشت برین و نعمت های جاویدان می برد. کدام یک از شما دوست ندارد از زندان به کاخ های زیبا انتقال یابد؟ مرگ برای دشمنان شما همانند آن است که کسی از کاخ به زندان و شکنجه گاه منتقل گردد؛ زیرا پدرم از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرد: «دنیا، زندان مؤمن و بهشت کافر است» و مرگ پلی است که مؤمن را به بهشت و کافر را به دوزخ منتقل می کند.(۲)

هر انسانی طعم مرگ را می چشد و از این دنیای فانی به سرای جاودان رخت برمی بندد. مرگ، مرحله ای از مراحل تدبیر الهی و حرکت انتقالی انسان به سوی جهان آخرت است. این دنیا، جایگاه اصلی و ابدی انسان ها نیست، بلکه آنها برای انجام آزمایشی بزرگ به این سرای زودگذر می آیند و پس از پایان امتحان، به سوی جایگاهی که از پیش برای خود رقم زده اند، حرکت می کنند. ازاین رو، ترس از مرگ، ناشی از دو مطلب است: یکی نشناختن صحیح حقیقت مرگ و دیگری وابستگی های انسان به این دنیا. این هر دو، دل کندن از دنیا را دشوار می سازد، ولی انسان هایی که در این زندگی محدود دنیا، راه حق و حقیقت را پیمودند و لحظه ای از یاد خدا و اطاعت او فروگذار نبودند، هیچ ترس و واهمه ای از مرگ ندارند، بلکه گاهی خود به پیشباز مرگ می روند تا روح و جانشان را که در این دنیا زندانی شده است، برای پرواز به ملکوت و سیر در بهشت جاودان خداوند

۱- حسن بن محمد دیلمی، ارشاد القلوب، قم، انتشارات شریف رضی، ۱۴۰۵، ج ۱، ص ۲۹.

۲- صدوق، معانی الاخبار، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۱، چ ۲، ص ۲۸۸.

برهانند.

شتاب در کسب سعادت

شتاب در کسب سعادت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بـا ارزش هـای اخلاـقی زنـدگی کنیـد و برای به دست آوردن سـرمایه هـای نیک بختی بشـتابید؛ کاری را که برای آن شـتاب نکردید، به حساب نیاورید.(۱)

پنج اصل مهم اخلاقی

پنج اصل مهم اخلاقی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

هرکس پنج نعمت بزرگ را نداشته باشد، بهره فراوانی از زندگی نمی برد: عقل، دین، ادب، حیا و خوش اخلاقی.(۲)

همه انسان ها می کوشـند با فکر و کار و تلاش، از زنـدگی خود بیشتر بهره منـد شونـد تا زندگی سـعادت مند و خوبی داشـته باشـند. ازاین رو، شایسـته است بـبینیم در کلاـم اهـل بیت علیهم السـلام، چه عواملی موجب اسـتفاده بهتر از زنـدگی می شود. پیشوای سوم در این فرمایش گهربار، پنج نعمت را برای بهره وری بیشتر از زندگی لازم می داند:

نخست: عقـل که در پرتو نور آن می توان خوب و بـد را شـناخت و مسـیر هـدایت را از بیراهه هـا تشـخیص داد و نیز با آینـده نگری و برنامه ریزی، نیک بختی آینده خویش را تا حدودی مشخص کرد.

۱- اعلام الدین، ص ۲۹۸؛ بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۱۲۱.

۲- باقر شریف قرشی، حیاه الامام الحسین علیه السلام، قم، دارالکتب العلمیه، ۱۳۹۷ ه . ق، چ ۱، ج ۱، ص ۱۸۱.

دوم: دین که انسان با بهره گیری از برنامه های سعادتمند آن، در زمینه زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی می تواند در آخرت سعادتمند گردد.

سوم: ادب که موجب می شود هر فرد در زندگی اجتماعی خویش، از سختی ها و در زندگی فردی اش از خودپسندی دور باشد.

چهارم: حیا که سبب می شود حریم ها حفظ شود و انسان از غوطه خوردن در بسیاری گناهان در امان باشد.

پنجم: خوش اخلاقی که آرامش روحی ـ روانی فرد، خانواده و جامعه را در پی دارد.

نشانه های عقل و جهل

نشانه های عقل و جهل

امام حسین علیه السلام می فرماید:

نشستن با صاحبان خرد و اندیشه، از نشانه های پذیرفتن حق است و بگو مگو با غیر اهل فکر، از نشانه های نادانی است.(۱)

انسان عاقل و دین دار همواره با افراد خردمند هم نشینی می کند تا در سایه دانش آنها، به رشد، تعالی و کمال برسد؛ چرا که این دوستی، خواه و ناخواه بر او تأثیر مثبت خواهد داشت و روحیه علم جویی و کمال طلبی را در او افزایش می دهد.

انتخاب هم نشین و دوست، یکی از انتخاب های بسیار مهم و حساس است که در آیات قرآن و روایات اسلامی درباره دقت در این انتخاب

۱- تحف العقول، ص ۲۵۲.

تأکیدهای فراوانی شده است.

مطالعه و بررسی سرنوشت برخی افراد به خوبی نشان می دهد که بی دقتی در انتخاب دوست و هم نشین، نه تنها خوشبختی و سعادت دنیا، بلکه سعادت آخرت افراد را به مخاطره می اندازد. ازاین رو، در این حدیث نورانی از امام حسین علیه السلام می بینیم که دوستی و هم نشینی با صاحبان خرد و اندیشه از نشانه های پذیرفتن حق و هدایت و در مقابل، هم نشینی با افراد نادان و کم خرد، از نشانه های نادانی و گمراهی برشمرده شده است.

نشانه های انسان عاقل

نشانه های انسان عاقل

امام حسین علیه السلام می فرماید:

عاقل، خبری را نزد کسی نمی گوید که او را تکذیب می کند؛ از کسی که خواسته او را نمی دهد، چیزی نمی خواهد و به کسی که اطمینان ندارد، امیدوار نمی شود.(۱)

انسان عاقل پیش از هر کاری، به نتیجه آن می اندیشد؛ زیرا انجام دادن کاری که نتیجه اش از قبل معلوم است، نه تنها نفعی ندارد، بلکه سبب هتک حرمت مؤمن می شود و کاری خلاف عقل و درایت است. ازاین رو، عاقل هنگام گفت و گو با دیگران، ابتدا مخاطب خود را ارزیابی می کند و علم و آگاهی او را می سنجد. آن گاه خبر یا اطلاعات مهم را برای او بازگو می کند. برخی افراد، بدون مقدمه و سنجش، اخباری را برای دیگران بازگو

۱- حیاه الامام الحسین علیه السلام، ج ۱، ص ۱۸۱.

می کننـد. این کـار در پـاره ای اوقات به تکـذیب شـدنش می انجامـد و موجب می شود از کار خود پشـیمان شونـد. همچنین شخص عاقل به هنگام نیاز، به کســی امیـد می بندد و حاجتش را از او می خواهد که دست رد به سـینه اش نمی زند. اینها همه از مواردی است که شخص عاقل باید ابتدای هر کار، نتیجه و پایان آن را در نظر بگیرد و سپس آن را انجام دهد.

دوراندیشی و یاری خواهی از عقل

دوراندیشی و یاری خواهی از عقل

امام حسین علیه السلام می فرماید:

هرگاه آشـفتگی و بلا به عاقلی روی آورد، انـدوه و غم خود را با دوراندیشــی می زدایـد و برای چاره جویی، درِ خانه عقل را می کوبد.(۱)

انسـان در زنـدگی خویش با فراز و نشـیب هایی روبه روست و با مشـکلات و سـختی هایی دست و پنجه نرم می کنـد. در این موارد، برخی به آسانی طاقت از کف می دهند و از حل گرفتاری های خویش عاجز می شوند. چنین افرادی هیچ گاه نخواهند توانست روی پای خود بایسـتند و با هر بادی خواهند لرزید. در مقابل، افراد عاقل در مشـکلات زندگی همانند کوه استوارند و هیـچ گونه ناتوانی به خود راه نمی دهنـد، بلکه دیگران نیز از آنان نیرو می گیرنـد. چنین اشخاصـی با کمک گرفتن از عقل و دوراندیشی، به جای نگرانی در هنگام دشواری ها، بر آنها چیره می شوند.

۱- هیثمی، مجمع الزوائد، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۸ ه . ق، چ ۳، ج۹، ص ۱۸۶.

نکوهش تفسیر قرآن بدون علم و آگاهی

نکوهش تفسیر قرآن بدون علم و آگاهی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بدون دانش وارد تفسیر قرآن نشوید و درباره تفسیر مشکلات آن به اختلاف و کشمکش نپردازید؛ زیرا از جدم، رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمود: هر که بدون آگاهی در مورد قرآن سخنی بگوید، جایگاهش در دوزخ خواهد بود.(۱)

به طور کلی، آدمی در اظهارنظر و بحث در هر شاخه ای از علوم، نیازمند داشتن آگاهی و دانش کافی در آن شاخه است. در این میان، قرآن جایگاه ویژه ای دارد و تفسیر و تبیین آن، آگاهی و مقدمات فراوانی می خواهد. بنابراین، تفسیر قرآن و حل آیات مشکل آن بدون گذراندن مراحل لازم، افزون بر اینکه به خودی خود، کار زشتی است، چیزی جز گمراهی در پی نخواهد داشت. چه بسا این کار به گمراه شدن افراد دیگر نیز بینجامد و عقاید انحرافی را در جامعه ترویج کند. به همین دلیل، امام حسین علیه السلامدر کلام خود، با استناد به گفته جدش می فرماید که نتیجه تفسیر قرآن بدون علم، آتش دوزخ خواهد بود.

پذیرفتن کار به اندازه طاقت

پذیرفتن کار به اندازه طاقت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

آنچه را طاقت نداری، به زور بر خود مبند.(۲)

امام حسین علیه السلام در این فرمایش گهربار توصیه می کند که انسان پیش از

ص: ۳۲

۱- ابن بابویه قمی صدوق، التوحید، تهران، انتشارات صدوق، ۱۳۹۸ ه . ق، چ ۱، ص ۹۱.

۲- سیدمحسن امین، اعیان الشیعه، بیروت، دارالتعارف للمطبوعات، ۱۴۰۴ ه . ق، چ ۱، ج ۱، ص ۶۲۱.

پـذیرفتن هر کار، با در نظر گرفتن جنبه های گوناگون، ببیند آیا توانایی انجام آن را دارد یا نه؟ در زندگی روزانه، گاه، برخی کارهایی را بر عهـده می گیرنـد که هیـچ گونه تناسبی با میزان اسـتعداد و توانایی آنها ندارد. درنتیجه، با شـکست روبه رو می شونـد و در مواردی، زیان هایی هم به افراد جامعه وارد می آورنـد. چنین افرادی در زندگی خود به ناامیدی دچار می شوند و همواره در مراحل مختلف زنـدگی شـکست می خورند. ازاین رو، به جاست که انسان پیش از وارد شدن به هر کار، توانایی و استعداد خود را با آن بسنجد و ناخواسته خود را به مشکل و دردسر نیندازد.

خودآگاهی

خودآگاهی

مردی از امام حسین علیه السلام پرسید: شریف ترین مردم و والاترین آنها کیست؟ امام در پاسخ فرمود:

آن که پیش از اینکه پندی داده شود، پند گیرد و پیش از اینکه بیدارش کنند، بیدار شود.(۱)

انسـان آگـاه بـا به کـارگیری نیروی دانش، هیـچ گـاه در خواب عـادت ها و غفلت ها فرو نمی رود، بلکه همواره با این نیروی خودآگاهی و بیدارکننـده باطنی، به ارزیابی کارهای خویش می پردازد و خویشـتن را پنـد و موعظه می کنـد. افزون بر آن، از رویـدادهای اطراف خود به سـادگی نمی گـذرد، بلکه در آنها دقت می کنـد و از آنها عبرت می گیرد و مسیر را برای دست یابی به

۱- محمود شریفی و دیگران، موسوعه کلمات الامام الحسین علیه السلام، قم، انتشارات معروف، ۱۳۷۴، ص ۷۴۴.

کمال هموارتر می کند. چنین افرادی پیش از آنکه دیگران آنها از خواب غفلت بیدار سازند، آگاه و بصیرند و همواره به دستورها و راهنمایی های عقل خویش عمل می کنند.

بهره مندی از مال در دوران زندگی

بهره مندی از مال در دوران زندگی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

مال تو اگر برایت (مقدر شده) باشد، آن را انفاق خواهی کرد. پس آن را برای پس از خود مگذار که پس انداز غیر تو می شود؛ در حالی که آن را از تو می خواهند و حساب آن را از تو می کشند. بدان که تو برای مالت نمی مانی و او به تو وفا نمی کند. بنابراین، از مالت استفاده کن و آن را بخور، پیش از آنکه تو را بخورد.(۱)

برخی از افراد در دوران حیات خویش، بخشی از دارایی های خود را در راه خدمت به مردمان و انجام دادن کارهای نیک انفاق می کنند. اینان در حالی به دیدار خدا می روند که سبکبار هستند. آنها زاد و توشه آخرت خویش را از پیش به سرای آخرت فرستاده اند و به آسانی از عهده حساب رسی روز قیامت برخواهند آمد. در مقابل، آنان که نتوانسته اند از ثروت خویش قطع امید کنند، نه تنها یقین ندارند که پس از مرگ از این اموال چیزی برای آنها در راه خدا انفاق می کنند، بلکه فردای قیامت باید به حساب رسی آنها هم پاسخ دهند. بنابراین، اگر انسان اهل نیکوکاری است و می خواهد پس از مرگ، اموالش در راه نیک مصرف شود، باید بکوشد این

۱- بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۳۵۷.

کار را به دست خود انجام دهد؛ زیرا نمی تواند به وارثان امیدوار باشد.

پرسش های اساسی

پرسش های اساسی

مردی به امام حسین علیه السلام گفت: ای پسر پیامبر! پرسش هایی دارم که اگر اجازه فرمایید از محضر شما سؤال کنم. امام فرمود: آنچه می خواهی بپرس.

گفت: میان ایمان و یقین چقدر فاصله است؟ فرمود: چهار انگشت. گفت: چگونه؟ فرمود: ایمان در چیزهایی است که با گوش می شنویم و یقین در مورد چیزهایی است که با چشم می بینیم و میان گوش و چشم، چهار انگشت فاصله است. مرد گفت: فاصله بین آسمان و زمین چقدر است؟ امام فرمود: به اندازه دعایی که به اجابت برسد... . مرد گفت: عزت مرد به چیست؟ امام فرمود: عزت مرد به بی نیازی اش از مردم است. پرسید: چه چیز از همه زشت تر است؟ فرمود: هوس رانی پیران، سخت گیری پادشاهان، دروغ گویی شریفان، بخل ورزیدن ثروتمندان و حریص بودن دانشمندان.

مرد گفت: ای فرزند رسول خدا! اکنون به من بگو امامان پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله چند نفرند؟ امام فرمود: دوازده نفر به تعداد نُقبای بنی اسرائیل. گفت: نام هایشان چیست؟ پس امام یکایک امامان را از جد بزرگوارشان حضرت علی علیه السلامتا حضرت مهدی علیه السلامنام برد و فرمود: مهدی زنده می ماند تا در آخر زمان قیام کند.

(۱)

پیروی از حق و حقیقت

پیروی از حق و حقیقت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

خرد انسان کامل نمی شود، مگر با پیروی از حق و حقیقت.(۲)

خرد از نعمت های بزرگ الهی است که خداوند به انسان ها داده است تا با به کارگیری آن و پیروی از وحی الهی، حقیقت را از بیراهه های هلاکت و گمراهی تشخیص دهند. نکته مهم این است که چگونه می توان به کمال و رشد عقل کمک کرد؟ حضرت اباعبداللّه الحسین علیه السلام به کمال رسیدن عقل را مرهون پیروی از حق و حقیقت می داند؛ چرا که عقل، حجت باطنی انسان حق گراست و به عکس، دوری از حقیقت، عقل را در انجام وظایف ناتوان می کند و به کمال خود نمی رساند. بنابراین، اگر بخواهیم بیشترین استفاده را از نیروی عقل ببریم و به رشد آن کمک کنیم، چاره ای جز پیروی از حق و حقیقت نداریم؛ چون دوری گزیدن از مسیر حقیقت، موجب تضعیف عقل خواهد شد.

عمل به تکلیف

عمل به تکلیف

در مسیر کربلا و در منزل صفاح، پس از آنکه امام حسین علیه السلام با فرزدق دیدار کرد و با گزارش او، از بی وفایی مردم کوفه و عقب نشینی آنان از یاری خود آگاه شد، چنین فرمود:

ص: ۳۶

۱- محمدباقر مدرس بستان آبادی، شخصیت امام حسین علیه السلام قبل از عاشورا، تهران، دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۸۰، چ ۱، ص ۲۰۱.

۲- ارشاد القلوب، ص ۲۹۸.

اگر قضای الهی بر همان چیزی که دوست داریم، نازل شود، خدا را بر نعمت هایش سپاس می گوییم و از او برای ادای شکر، کمک می خواهیم و اگر تقدیر الهی میان ما و آنچه امید داریم، مانع شد، کسی که نیتش حق و درونش تقوا باشد، از حق تجاوز نکرده است.(۱)

این فرمایش امام حسین علیه السلام نشان دهنده عمل به تکلیف آن حضرت است. یاران ایشان نیز بر همین اساس، یکی پس از دیگری در راه پیروزی حق به شهادت رسیدند و شعارشان این بود: «اگر کشته هم شویم، وفای به عهد کرده و تکلیفی را که بر عهده مان بوده است، انجام داده ایم».(۲)

آری، پیام عاشورا، شناخت تکلیف و عمل به آن است. به یقین، اگر همه پیروان حق در زمان سیدالشهداء علیه السلاموظیفه خویش را می شناختند و به آن عمل می کردند، مسیر تاریخ گونه دیگری ترسیم می شد و سرنوشت اسلام و مسلمانان دیگرگونه رقم می خورد.

در تاریخ معاصر نیز بنیان گذار انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمه الله، قیام ضد طاغوتی خود را بر اساس عمل به تکلیف الهی آغاز کرد و در همه مراحل، جز به آنچه وظیفه بود، نیندیشید؛ فریاد و سکوت، زندان و تبعید، جنگ و پذیرش قطع نامه صلح، همه و همه بر اساس عمل به تکلیف بود. او خود بارها می فرمود: «همه ما مأمور به ادای تکلیف و وظیفه ایم، نه مأمور

۱- محمدبن جریر طبری، تاریخ طبری، بیروت، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۶ ه . ق، چ ۳، ج ۴، ص ۲۹۰.

۲- همان، ص ۳۸۱.

نتیجه.»(۱)

بنابراین، مؤمن همواره بایـد در شـرایط گوناگون زنـدگی، از تکلیف خود آگاه و به آن پای بند باشد و از اینکه نتیجه کار چه خواهد شد، نگران نباشد.

باور داشتن به حساب رسی قیامت

باور داشتن به حساب رسی قیامت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

چونان کسی رفتار کن که می داند در گناه ها بازخواست می شود و در کارهای نیک پاداش داده می شود.(۲)

بنـابر فرمـایش امام، مؤمن بایـد هنگام ارتکاب گناه و همچنین انجام کارهای خیر، به کیفر و پاداش آنها بیندیشـد.اگر انسان به حسـاب رسـی کارهـایی که انجـام می دهـد، بـاور داشـته باشـد، به یقین، این بـاور، او را از انجـام منکر باز می دارد و به سوی نیکوکاری می کشاند.

هماهنگ بودن گفتار و کردار

هماهنگ بودن گفتار و کردار

امام حسین علیه السلام می فرماید:

رفتار انسان بزرگوار همواره باید گفتار او را تأیید کند.(۳)

افرادی هسـتند که هنگام سـخن گفتن، حرف هایی را بر زبان جاری می کنند که خودشان در عمل به آنها پای بند نیستند. این مسئله نه تنها موجب بی اعتبار شدن شخص در نظر دیگران می شود، بلکه خشم و غضب خداوند

۱- امـام خمینی رحمه الله، کلمات قصار امام خمینی رحمه الله، تهران، مؤسـسه تنظیم و نشـر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۳، ص ۵۰.

۲- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۱۲۷.

۳- میرزا حسین نوری طبرسی، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، ۱۴۰۷ ه . ق، چ ۳، ج ۷، ص ۱۹۳.

را نیز به دنبال دارد. قرآن مجید در این باره می فرماید:

ای کسانی که ایمان آورده اید، چرا چیزی می گویید که (آن را) انجام نمی دهید؟ نزد خداوند بسیار ناپسند است که چیزی را بگویید و آن را انجام ندهید. (صف: ۲ و ۳)

ویژگی درستکار و خیانت کار

ویژگی درستکار و خیانت کار

امام حسین علیه السلام می فرماید:

انسان درستکار، آسوده و بی باک و انسان خیانت کار، ترسان و هراسان است.(۱)

انسان خیانت کار و خطاکار که در کارهایش رضایت خداوند را در نظر نمی گیرد، خود به خود در دلش ترسی پدید می آید و مصداق «الخائن خائف» می گردد. چنین فردی همیشه دغدغه رسوایی دارد و از لحظه آشکار شدن خطاهایش هراسان است. در عوض، انسان درستکار که در همه کارها خدا را در نظر می گیرد و از مسیر حق دور نمی شود، از آرامش و اطمینان نفس برخوردار است؛ زیرا وظیفه اش را در برابر خداوند انجام می دهد و از اینکه دیگران از کارهای او باخبر شوند یا سرّ و نهانِ کارهایش هویدا گردد، ترسی به دل ندارد.

آداب سخن گفتن

آداب سخن گفتن

امام حسین علیه السلام خطاب به عبداللّه بن عباس فرمود:

ای پسر عباس! سخنی مگو که به تو مربوط نیست؛ زیرا از پی آمد سنگین

۱- مجمع الزوائد، ج۹، ص ۱۸۶.

آن بر تو نگرانم. همچنین سخنی را که به تو مربوط می شود، جز در جای مناسبش مگو؛ زیرا چه بسا گوینده ای که حق را (نا بجا) گفت و رسوا شد. با بردبار و گستاخ بگو مگو مکن؛ زیرا بردبار از تو جدا می شود و گستاخ پستت می سازد. پشت سر کسی که حاضر نیست، چیزی مگو، مگر آنچه می پسندی او پشت سرت از تو بگوید. همانند بنده ای رفتار کن که می داند به گنه کاری خود گرفتار می شود و به نیک رفتاری اش پاداش می گیرد.(۱)

ماهیت راستی و دروغ

ماهیت راستی و دروغ

امام حسین علیه السلام می فرماید:

راستی، عزت و دروغ، ناتوانی است.(۲)

دروغ گویی، از صفات بسیار زشت و ناپسند است که برخی افراد برای جبران خسارت ها و کاستی های خود یا پیروزی و چیرگی بر مشکلات زندگی، آن را دستاویز کرده اند و به خیال خام خود، بسیاری از مشکلات روزانه را به وسیله آن حل می کنند. واقعا این افراد چقدر ناتوانند که برای حفظ موقعیت خویش و دست یابی به پول دنیا، به ریسمان پوسیده و رسوا کننده دروغ دست می یازند که همواره خشم و نفرت الهی را به دنبال دارد. در مقابل، انسان های مؤمن و معتقد در سخت ترین شرایط که زندگی آنها به مخاطره می افتد، هرگز دروغی بر زبان نمی رانند؛ چون یقین دارند راست گویی، عزت، شرافت و رضایت خدا را به دنبال دارد.

ص: ۴۰

۱- ابوالفتح محمدبن علی کراجکی، کنز الفوائد، قم، انتشارات مصطفوی، ۱۳۶۹، ص ۱۹۴.
۲- یعقوبی، تاریخ یعقوبی، قم، نشر فرهنگ اهل بیت علیهم السلام، ۱۴۱۲ه . ق، ج ۲، ص ۲۴۶.

نکوهش سوگند زیاد خوردن

نکوهش سوگند زیاد خوردن

امام حسین علیه السلام می فرماید:

از سوگند زیاد بپرهیزید؛ زیرا سوگند خوردن انسان از چهار ویژگی سرچشمه می گیرد: یا از خواری است که در خود می یابد و برای چیرگی بر ذلت خود و تصدیق مردم سوگند می خورد؛ یا از ناتوانی در منطق است که سوگندها را پرکننده (خلأها) و پیوندساز سخنان (بی ربط) خود می کند؛ یا از بدبینی مردم است که از آنان به خود سراغ دارد و می داند که سخنش را جز با سوگند نمی پذیرند؛ یا از آن روست که زبانش را بی اندیشه به کار می گیرد.(۱)

نکوهش غیبت

نکوهش غیبت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

زبان را از غیبت بازدار؛ که غیبت، لقمه سگان دوزخ است.(۲)

غیبت، از رایج ترین، زشت ترین و خطرناک ترین مفاسد اجتماعی است. سرانجام این کار زشت، هتك حیثیت افراد، کشف اسرار، پراکنده ساختن فحشا و تزلزل پایه های اعتماد در زندگی اجتماعی مردم است. بی شک، بسیاری از مردم نقطه ضعف هایی دارند که اگر آشکار شود، اعتماد عمومی از بین می رود و مفاسد فراوانی، جامعه را فرامی گیرد. به همین دلیل، در فرهنگ اسلامی با نهی از این کار، در تعبیرهای گوناگونی، از زشتی آن یاد کرده اند. قرآن مجید می فرماید:

۱- فرهنگ جامع سخنان امام حسین علیه السلام، ص ۸۱۶.

۲- اعیان الشیعه، ج ۱، ص ۶۲۰.

نبایـد غیبت همـدیگر را کنیـد؛ آیا دوست دارید یکی از شـما گوشت برادر مرده خود را بخورد؟ البته این کار را بد می دانید. (حجرات: ۱۲)

نشانه ادب

نشانه ادب

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ادب آن است که وقتی از خانه خود بیرون رفتی، هر که را دیدی، او را از خود بهتر بدانی.(۱)

رعـایت ادب در روابـط اجتمـاعی انسان ها، تقویت پیونـد و افزایش علاقه و احترام بین افراد را در پی دارد. یکی از نشانه های مهم ادب که در این فرمـایش امام حسـین علیه السـلامبه آن اشاره شـده، آن است که انسان، دیگران را برتر و بالاتر از خودش بدانـد؛ چرا که از ضـعف هـا و کمبودهـای خویش آگـاه و نسـبت به عیب های دیگران ناآگاه است. پس همین حقیقت کافی است که دیگران را از خود برتر و بالاـتر بدانـد. این طرز تفکر، روحیه فروتنی را در انسـان بـارور می سـازد و روابـط اجتماعی سالمی برای او ترسیم می کند.

نکوهش فریب و نیرنگ

نکوهش فریب و نیرنگ

امام حسین علیه السلام می فرماید:

نزد ما اهل بیت پیامبر علیهم السلام، فریب و نیرنگ، گناه است.(۲)

مکتب والای اهل بیت علیهم السـلام، مکتب راستی و صداقت است و در آن به انسان ها سفارش شده است که همواره درستی و راستی را سرلوحه زندگی

۱- دیوان الامام الحسین علیه السلام، ص ۹۹.

۲- محمدباقر بهبهانی، الدمعه الساکبه، بیروت، مؤسسه الاعلی، ۱۴۰۹ ه . ق، چ ۱، ص ۲۷.

خویش قرار دهند و در سخت ترین شرایط، از این سیره و روش جدا نگردند. جامعه ای که در آن فریب و نیرنگ نباشد، در مسیر پیشرفت گام برمی دارد؛ زیرا نیرنگ، اخلاق، اقتصاد، فرهنگ، سیاست و اجتماع را به نابودی می کشاند. ازاین رو، امام حسین علیه السلام به شدت با این صفت زشت اخلاقی برخورد می کند و آن را گناه می داند.

نکوهش دین داری ظاهری

نکوهش دین داری ظاهری

امام حسین علیه السلام می فرماید:

مردم بنده دنیا هستند و تا وقتی منافعشان تأمین است، در زبان و شعار، ادعای دین داری می کنند، ولی هر گاه با مشکلات و بلاها آزمایش شوند، دین داران آنها اندکند.(۱)

بلاها و مشکلاتی که در زندگی انسان و در راه عقیده او پیش می آید، نوعی آزمایش اخلاص و ثمره آن، پاک شدن از نیت های ناسالم و انگیزه های غیرالهی است. برخی افراد که کم ایمان و ناخالصند، با کوچک ترین بلا و گرفتاری در زندگی، یک باره از دین و عقیده دست می شویند و از مسیر حقیقت دور می شوند. اینان بندگان دنیا هستند و تا زمانی که منافع دنیوی شان از راه دین تأمین شود، به حمایت از آن می پردازند و اگر روزی بلا و مصیبتی پیش آید و منافع دنیایی شان به خطر افتد، یک باره از آن روی گردان می شوند. پس در آن زمان مشخص می شود کسانی که از روی حقیقت و باطن ادعای دین داری می کنند، چه اندک و

۱- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۱۱۶.

محدودند.

مؤمنان و بلاها

مؤمنان و بلاها

گروهی از یاران امام حسین علیه السلام از علت بلاها، مشکلات و گرفتاری شیعیان پرسیدند. آن حضرت در پاسخ فرمود:

به خدا سوگند! بلاها، فقر، تهی دستی و کشتارها، بسیار زود و همچون دویدن اسبان سواری در مسابقه یا حرکت تند سیلاب ها به سوی زمین های پست، دامن گیر دوستان ما می شود.(۱)

یکی از فلسفه های مهم گرفتار شدن به رنج ها و بلاها در زندگی، آزمایش آدمی برای پاک شدن از نیت های ناسالم و انگیزه های غیرالهی است. به طور کلی بلا و گرفتاری از سوی خداوند، لطفی به بندگان شمرده می شود و تحمل آن، نشانه عشق و ایمان آنها به خداوند است. در روایات بسیاری آمده است که انسان های مقرب خداوند، محنت و بلای بیشتری خواهند چشید. برای برخی انسان های کم ظرفیت، بلا و گرفتاری، آفت ایمان است و آنان را از راه حق بیرون می برد. اینان کسانی اند که دین داری شان با انگیزه های مادی و دنیایی است ولی انسان های مؤمن که با شناخت و معرفت صحیح ایمان آورده اند، نه تنها از بلا و مصیبت شکوه نمی کنند، بلکه آن را نشانه لطف الهی و سبب پاکی روح و جان و تصفیه عمل می دانند. در احادیث اسلامی، این گونه بلاها از سوی خداوند متعال،

۱- مستدرک الوسائل، ج۲، ص ۴۳۱.

ارتقای درجه نزد پروردگار به شمار آمده و شدت ابتلا، به تناسب قوت و ضعف ایمان افراد بیان گردیده است.

بردباری در برابر سختی ها

بردباری در برابر سختی ها

امام حسین علیه السلام می فرماید:

آگاه باشید! خداوند رتبه های والا را به بندگانی می بخشد که سختی های بیشتری را در زندگی تحمل کرده باشند.(۱)

کسانی که خواهان مراتب عالی معنوی هستند، باید خود را برای سختی ها آماده سازند؛ زیرا در سایه همین مصیبت های دنیوی است که حقیقت و باطن افراد آشکار می شود و مؤمنان و نیکان واقعی، از مسلمان نماها جدا می گردند. همچنین به وسیله بلاها، مراتب و درجات مؤمنان مشخص می گردد و بر اساس آن به مراتب گوناگون بهشت دست می یابند.

دوری از لباس شهرت

دوری از لباس شهرت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

کسی که لباس شهرت بپوشد، خدا در روز قیامت از او روی برمی گرداند.(۲)

پوشش یکی از نیازهای طبیعی انسان است که هم برای پوشاندن بدن ضروری است و هم نشان دهنده شخصیت اجتماعی افراد است. بر این

۱- الارشاد، ص ۲۳۱.

۲- فرهنگ سخنان امام حسین علیه السلام، ص ۲۰۷، ح ۱۱۹.

اساس، انسان باید لباسی بپوشد که متناسب با شأن و موقعیت اجتماعی اوست. برخی افراد به نکته های اخلاقی و اجتماعی این مسئله توجه نمی کنند و لباس هایی می پوشند که در تضاد با هویت اجتماعی آنان است. از جمله این لباس ها، «لباس شهرت» است. لباس شهرت، لباسی است که پوشیدن آن در جامعه نامعمول و به گونه ای است که به دلیل پوشیدن آن، انسان مورد غیبت، تهمت یا تمسخر دیگران قرار می گیرد و پوشنده آن، به خودنمایی متهم می شود. به همین دلیل، امام حسین علیه السلام، پوشنده لباس شهرت را محروم از رحمت خدا در روز قیامت می داند.

شیعه واقعی

شیعه واقعی

شخصی به خدمت امام حسین علیه السلام شرفیاب شد و عرض کرد: من از شیعیان شما هستم. امام حسین علیه السلام فرمود:

از خدا بترس و چنین ادعا نکن؛ زیرا خدا به تو خواهد فرمود دروغ گفتی و در ادعای خود گناه کردی. همانا شیعه ما کسی است که قلبش از هرگونه آلودگی، ناپاکی و خیانت، پاک باشد. پس تو هم آن گاه ادعا کن که از دوستداران ما هستی.(۱)

امام حسین علیه السلام در این سخن، ویژگی های شیعیان را به روشنی برمی شمارد تا شیعیان واقعی از مدعیان دروغین بازشناخته شوند. ایشان مهم ترین ملاک شیعه و پیرو اهل بیت علیهم السلامرا پاکی قلب و باطن از هرگونه

ص: ۴۶

۱- سیدهاشم بحرانی، تفسیر البرهان، قم، مؤسسه مطبوعات اسماعیلیان، ۱۴۰۳ ه . ق، ج ۴، ص ۲۲.

آلودگی و خیانت می دانـد؛ زیرا اگر انسان، باطنی سالم و دور از آلودگی داشـته باشد، این پاکی بر ظاهر او نیز اثر می گذارد و در نهـایت از او انسـانی کامل می سازد. کسانی که این صـفای دل و پاکی را ندارنـد، اگرچه دوسـتدار اهل بیت شـمرده می شوند، نمی توانند در شمار شیعیان واقعی قرار گیرند.

محبت اهل بیت علیهم السلام

امام حسین علیه السلام می فرماید:

هر کس ما را دوست بدارد، از ما اهل بیت است... .(۱)

ما اهل بیت را دوست بدارید؛ زیرا هر کس به دیدار خداوند می رود و ما اهل بیت را دوست داشته باشد، در شفاعت ما داخل خواهد شد.(۲)

دوست داشتن غیر از خواستن است. انسان گاهی کسی را به جهت منافعی که از او به وی می رسد، دوست دارد و به او محبت می ورزد، ولی زمانی انسان، شخصـی را به خاطر خودش دوست دارد و به دلیل جاذبه ها و نورانیت های محبوب، حاضر است همه هستی خود را فـدای او کنـد. این نوع دوست داشـتن در مورد اهل بیت:، به ولایت و پیروی می انجامد و این پیروی، او را بـه اهـل بیت علیهم السـلامپیوند می زنـد. قرآن کریم نیز از قـول حضـرت ابراهیم علیه السـلام به این حقیقت اشـاره دارد و می فرماید: «مَنْ تَبِعَنی فَانّه مِنّی؛ هر کس از من پیروی کند، از من است». (ابراهیم: ۳۶)

محبت و دوست داشـتن به معنـایی که گفته شـد، آثـار گسترده ای دارد. شـفاعت یکی از این آثار است. پس برای رسـیدن به شفاعت اهل بیت علیهم السلام

۱- نزهه الناظر و تنبیه الخاطر، ص ۴۰.

۲- احقاق الحق، ج ۱۱، ص ۵۹۱.

در روز قیامت، بایـد ابتـدا زمینه های لازم را در خود به وجود آوریم و روز به روز بر شـناخت و دوستی راستین آن بزرگواران در دل هایمان بیفزاییم.

توجه به مکتب اهل بیت علیهم السلام

امام حسین علیه السلام می فرماید:

هرکس پیش ما آید، چهار خصـلت را از دست نمی دهد: برخورداری از دلایل و نشانه های محکم و استوار، قضاوت عادلانه، دوستی سودمندانه و نشستن با دانشمندان.(۱)

اهـل بیت علیهم السـلام بهترین دوسـتان انسـان ها هسـتند؛ زیرا آنها انسان های برگزیـده و الگوهای پروردگار برای آدمیاننـد. توجه به سیره عملی آنان و نزدیک شدن به آنها در گفتار و کردار، موجب می شود ویژگی های پسندیده در زندگی و اخلاق فردی و اجتماعی انسان ها بیشتر شود.

دوستی و دشمنی با اهل بیت علیهم السلام

امام حسین علیه السلام می فرماید:

هرکس با ما دوستی کند، با رسول خدا صلی الله علیه و آله دوستی کرده است و هرکس با ما دشمنی کند، با رسول خدا صلی الله علیه و آله دشمنی ورزیده است.(۲)

پیامبر گرامی اسـلام در زمان حیات خویش، بارها مسـلمانان را به دوستی اهل بیت و خاندان خویش و پیروی از آنان سـفارش کرد. خداوند نیز در قرآن مجید، دوستی اهل بیت پیامبر را پاداش رسالت آن حضرت قرار داده

۱- اربلی، کشف الغمه فی معرفه الائمه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۱ ه . ق، چ ۳، ج ۲، ص ۳۲.
۲- احقاق الحق، ج ۱۱، ص ۵۹۲.

است.(۱) این همه تأکید و سفارش بدان جهت است که مسلمانان در پرتو نور هدایت خاندان ایشان، به سوی کمال حرکت کنند و از پرتگاه های گمراهی دور بمانند. بنابراین، دوستی اهل بیت علیهم السلام، دوستی با پیامبرو دشمنی با اهل بیت علیهم السلام، دشمنی با پیامبر است.

محبت خالصانه اهل بیت علیهم السلام

روزی گروهی از مردم مدینه خدمت امام حسین علیه السلام رسیدند و گفتند: بعضی از دوستان ما به سوی معاویه رفتند، ولی ما برای دین خود به سوی شما آمده ایم. حضرت اباعبداللّه علیه السلام پس از اندک سکوتی، سربلند کرد و فرمود:

کسی که ما اهل بیت پیامبر را دوست می دارد و دوستی او با ما به دلیل خویشاوندی بین او و ما و نیز به دلیل آن نیست که ما کار خوبی در حق او انجام داده ایم و فقط ما را برای خدا و پیامبرش دوست داشته باشد، در روز قیامت با ما به صحنه محشر خواهد آمد، مانند این دو انگشت که در کنار یکدیگرند. (آن گاه امام دو انگشت شستش را در کنار هم قرار داد).(۲)

علی علیه السلام، معیار حق و باطل

علی علیه السلام، معیار حق و باطل

امام حسین علیه السلام می فرماید:

در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله، منافقان را جز با دشمنی و کینه توزی

۱- نک: شورا: ۲۳.

۲- اعلام الدین، ص ۴۶.

آنان به علی علیه السلام و فرزندان او نمی شناختند.(۱)

برای شناخت خوبی ها و بدی ها معیاری لازم است تا انسان ها خود را با آن بسنجند. به همین دلیل، خداوند متعال انسان های کامل و معصوم را میزانی برای دیگر انسان ها در شناخت فضیلت ها و رذیلت ها قرار داده است. بر این اساس، رسول خدا صلی الله علیه و آلهبارها علی علیه السلام را معیار شناخت حق و باطل معرفی می فرمود و در این سخن گران بهای امام حسین علیه السلامنیز به این حقیقت اشاره شده است.

علی علیه السلام سرچشمه تمام خوبی ها و فضیلت هاست و از آنجا که مؤمن همیشه به خوبی و فضیلت تمایل دارد، ناخودآگاه قلب و دل او از محبت و ارادت به ساحت مقدس امیرمؤمنان علی علیه السلام لبریز می گردد. در مقابل، منافق که جز نفاق و کفر در دل او یافت نمی شود، به دشمنی و کینه توزی با آن حضرت می پردازد.

ص: ۵۰

۱- شیخ صدوق، عیون الاخبار الرضا علیه السلام، بیروت، مؤسسه الاعلمی، ۱۴۰۸ ه . ق، چ ۳، ج ۲، ص ۷۲، ح ۳۰۵.

فصل دوم: اخلاق خانوادگی

اشاره

فصل دوم: اخلاق خانوادگی

واژه خانواده، یادآور مفاهیمی چون آرامش، محبت، وفاداری و گذشت است؛ زیرا کانون خانواده بر این پایه ها استوار است. در آموزه های دین اسلام، مهرورزی به خانواده آن قدر ارزشمند است که رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آلهدر این باره می فرماید:

أَحْسَنُ النّاسِ ایمانا أَحسنُهم خُلقا وَ اَلْطَفُهم بِأَهْلِهِ وَ أَنَا الطَفُکم بِأَهلی.(۱)

شایسته ترین مردم از نظر ایمانی، خوش اخلاق ترین و مهربان ترین آنان با خانواده اش است و من، مهربان ترین شما با خانواده ام هستم.

انسان همان گونه که مسئول رفتار خویش است، مسئولیت اخلاق و رفتار خانواده خود را هم برعهده دارد. اگر افراد جامعه هر کدام به خانواده خویش بها و ارزش دهند و در راه رشد و تعالی آن بکوشند، زمینه های سعادت و موفقیت آن جامعه فراهم خواهد شد. خداوند متعال در قرآن مجید، هر انسان مسلمان را به توجه به خانواده خویش و هدایت و راهنمایی آنان موظف می دارد و می فرماید:

یا أَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَکُمْ وَ أَهْلیکُمْ نارًا وَقُودُهَا النّاسُ وَ الْحِجارَهُ. (تحریم: ۶۱)

۱- شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۴۰۳ ه . ق، چ ۱، ج ۸، ص ۵۰۷.

ای کسانی که ایمان آورده اید! خود و خانواده تان را از آتشی که هیزم آن مردم و سنگ هاست، حفظ کنید.

بر این اساس، رفتار نیک و پسندیده با اعضای خانواده، عرصه دیگری از اخلاق است که، همگان باید برای گرمی بخشیدن به کانون خانواده آن را فرا بگیرند. در این زمینه توجه به سیره عملی معصومان علیهم السلام از جمله آموزه ها و سیره امام حسین علیه السلاممی تواند به فراگیری چگونه زیستن با خانواده کمک بسیاری کند و به رشد و کمال انسان بینجامد.

توجه به حقوق همسر

توجه به حقوق همسر

روزی جمعی از یاران امام حسین علیه السلام وارد خانه آن حضرت شدند و فرش ها و پرده هایی نو در خانه ایشان دیدند و گفتند: در خانه شما چیزهایی می بینیم که در خانه رسول خدا صلی الله علیه و آله نمی دیدیم. امام حسین علیه السلام فرمود:

عادت ما بر این است که مهریه همسرانمان را پس از ازدواج به آنها می پردازیم و چون آنها امکانات مالی می یابند، برای خود لوازم خانه می خرند و این وسایل به ما تعلق ندارد.(۱)

برخی افراد با آنکه هنگام ازدواج با همسر خود، مهریه خاصی تعیین کرده اند، هنگام طلاق و جدایی، از پرداخت آن فرار می کنند و با بهانه گیری های مختلف، وضعی به وجود می آورند که زن مجبور شود برای نجات از ستم آنها، حق خود را به آنان ببخشد. این یکی از کارهای

۱- تمیمی مغربی، دعائم الاسلام، بیروت، دارالاضواء، ۱۴۱۱ ه . ق، چ ۳، ج ۲، ص ۱۵۹.

نـاجوان مردانه است که متأسـفانه نمونه هـای بسـیاری دارد. نـتیجه این کـار آن خواهـد شـد که زنـان بـدون هیـچ سـرپرست و امکانـات مالی و رفاهی در جامعه رها می شونـد که این، سرچشـمه بسـیاری از مفاسـد مهم اجتماعی است. ازاین رو، پرداخت مهریه، افزون بر اینکه پرداخت حق و حقوق مسلّم آنهـاست، موجب می شود جـامعه از بسـیاری آسـیب هـا و آفت ها در امان باشد.

مهربانی با فرزندان

مهربانی با فرزندان

یکی از یاران امام حسـین علیه السـلام می گوید: نزد آن حضـرت نشسـته بودم که علی بن الحسـین علیه السـلام وارد شد. امام حسـین علیه السـلام او را صـدا زد. چون آن کودک متوجه پـدر شد و نزدیک آمد، امام او را در آغوش گرفت و به سـینه اش چسبانید. سپس میان چشمان فرزند زیبایش را بوسید و گفت: «پدرم فدای تو باد! چقدر زیبا و خوش بویی».(۱)

محبت به فرزنـدان، از عواطف انسانی است که خداوند آن را در دل پدر و مادر به ودیعت نهاده است. در این میان، آنچه مهم است و آثار تربیتی در پی دارد، ابراز آن است. به عبارت دیگر، محبت زمانی سازنـده و اثرگـذار خواهد بود که فرد برخوردار از محبت، از آن آگاهی یابد؛ چنان که امام حسین علیه السلام به عنوان الگوی نمونه تربیتی این گونه عمل می کرد.

ص: ۵۳

۱- بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۶۷ .

توجه به امنیت و آسایش خانواده

توجه به امنیت و آسایش خانواده

امام حسین علیه السلام می فرماید:

خواری و پستی آدمی آن است که خود را حفظ کند و خانواده خویش را تسلیم دشواری ها و خطرها سازد.(۱)

هنگامی که انسان خانواده تشکیل می دهد و سرپرستی آن را بر عهده می گیرد، باید تمام مسئولیت هایی را که پس از آن متوجه اوست، بپذیرد. یکی از مسئولیت های مهم انسان، پاسداری از خانواده در برابر دشواری ها است. انسان مؤمن هیچ گاه به خود اجازه نمی دهد که همسر و فرزندانش را در میان مشکلات رها کند و خود در آسایش به سر برد، بلکه حاضر است با تحمل سختی ها، خانواده اش در امنیت و آرامش زندگی کنند.

صله ارحام

صله ارحام

امام حسین علیه السلام می فرماید:

کسی که می خواهد عمرش طولانی و روزی اش افزون شود، باید با خویشاوندان خود ارتباط داشته باشد.(۲)

از آنجا که انسان موجودی اجتماعی است و کمال او در سایه هم دلی و همکاری با دیگر افراد جامعه به دست می آید، باید با خویشان خود ارتباط داشته باشد. پیوند با خویشاوندان و نزدیکان، محبت و دوستی بیشتر میان خانواده ها را در پی دارد و آنها را در راه همکاری های مفید با یکدیگر

۱- همان، ج۷۵، ص ۱۰۱.

۲- عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۴۸، ح ۱۵۷.

استوار می سازد. این پیوندهای خانوادگی، در رشد و تقویت اجتماع هم نقش بسزایی دارد.

موفقیت در روابط خویشاوندی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

موفق ترین انسان در روابط خویشاوندی، کسی است که با آنان که از او بریده اند، ارتباط برقرار سازد؛ زیرا ریشه درخت پس از بریده شدن شاخه ها، دوباره جوانه می زند.(۱)

گاه در روابط خویشاوندی، اختلاف هایی به وجود می آید که کدورت و ناراحتی میان آنان را موجب می شود. چه بسا سوءتفاهمی ساده، به قطع روابط بین دو خانواده می انجامد. در این بین، گاه دو طرف از رفتار خود پشیمان می شوند و مایلند تا با هم آشتی کنند. در اینجا کافی است یکی از آنها پیش قدم شود و حتی اگر حق هم با او بوده، با چند جمله عذرخواهی و پوزش، رشته دوستی گذشته را برقرار کند و کدورت ها و اختلاف ها را با آب محبت بشوید و جوانه های دوستی را به شاخه های بریده شده بازگرداند. امام حسین علیه السلام در این فرمایش، این افراد را موفق ترین انسان ها در روابط خویشاوندی برمی شمرد. آری، چنین افرادی به سبب رفتار نیکشان، نه تنها از اعتبارشان کاسته نمی شود، بلکه عزت و احترام می یابند و الگویی برای دیگران می شوند.

۱- بحارالانوار، ج۷۸، ص۱۲۱.

فصل سوم: اخلاق اجتماعی

اشاره

فصل سوم: اخلاق اجتماعی

سعادت حقیقی و کامل انسان، جز در پرتو همکاری های اجتماعی به دست نمی آید. دین اسلام، مردمان را به اصلاح رابطه خود، هم نشینی نیک با دیگران، تحقق روح تفاهم و یکرنگی، پیوند با همدیگر، کشاندن یکدیگر به نیکی ها، دور کردن از بدی ها و همکاری در امور خیر فرامی خواند. در روایتی از امام صادق علیه السلامچنین آمده است:

قال اللّه عَزَّوَجَلَّ، اَلْخَلْقُ عِیالی فَأَحَبُّهُم اِلَیَّ أَلْطَفُهُم بِهِم وَ أَسْعاهُم فی حَوائِجِهِم. خداوند متعال فرمود: آفریدگان، خانواده من هستند. پس محبوب ترین آنان نزد من، مهربان ترینشان به آنان و کوشاترینشان در [برآوردن] نیازمندی هایشان است.(۱)

انسان مسلمان، خود را در برابر دیگر اعضای جامعه انسانی مسئول می بیند و برای برآوردن نیازهای مادی و معنوی آنها می کوشد. در این باره، هر قدر پیوند او با پروردگار جهان ژرف تر باشد، پیوندش با بندگان او و

۱- کافی، ج ۳، ص ۱۹۹.

رحمتش به آفریده های الهی بیشتر خواهد بود. در این صورت، درد و رنج دیگران، قلب او را نیز به درد می آورد و آسایش، امنیت و رستگاری همگان را می جوید. سالار شهیدان، امام حسین علیه السلام نیز همچون پدر و جد خویش، سایه لطف و مهربانی را بر سر همگان گسترانید و در این راه تا پای جان ایستادگی کرد؛ چنان که در زیارت اربعین می خوانیم:

وَ مَنَحَ النُّصْحَ وَ بَذَلَ مُهْجَتَهَ لِيَسْتَنْقِذَ عِبادَكَ مِنَ الْجَهالَهِ وَ حَيْرَهِ الضَّلالَهِ.(۱)

و پند و اندرز را با مهربانی انجام داد و خون پاکش را در راه تو بر خاک ریخت تا بندگانت را از نادانی، حیرت و گمراهی نجات دهد.

امام حسین علیه السلام تاب محروم شدن بندگان را از رحمت بی کران الهی نداشت و برای نجات آنان، جانش را فدا کرد تا با سوختن خود، چراغ هدایت و کشتی نجات باشد. سیره و سخنان امام حسین علیه السلام، سرشار از پندهای بسیار ارزنده در زمینه مسائل اجتماعی است که به کارگیری آنها، موفقیت روزافزون افراد را در پی خواهد داشت. در این فصل، برخی پندهای اجتماعی امام حسین علیه السلامرا بیان می کنیم.

ویژگی دوست خوب و دوست بد

ویژگی دوست خوب و دوست بد

امام حسین علیه السلام می فرماید:

کسی که تو را دوست دارد، از زشتی ها باز می دارد و کسی که دشمن توست، مغرورت می سازد.

ص: ۵۷

۱- شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، زیارت اربعین امام حسین علیه السلام.

(۱)

یکی از عوامل سعادت و نیک بختی انسان، داشتن دوست خوب است. در مقابل، یکی از موانع رسیدن به کمال و سعادت، داشتن دوستان بد است. بنابراین، انتخاب دوست مسئله ای مهم در زندگی اجتماعی هر فرد به شمار می رود. براساس فرموده امام حسین علیه السلام، تنها دوستانی برای انسان ارزش دارند که وی را در مسیر رسیدن به صفات اخلاقی و کمال حقیقی کمک کنند و از صفت های ناپسند اخلاقی باز بدارند. در مقابل، دوستان بد جز خودپسندی و دوری از خدا و سرانجام، سقوط به پرتگاه های گمراهی، سودی برای انسان نخواهند داشت.

ملاک برتری مردم

ملاک برتری مردم

امام حسین علیه السلام می فرماید:

مردم چهار گونه اند: گروهی اخلاق دارند، ولی بهره وری ندارند؛ گروهی مفیدند، ولی اخلاق ندارند؛ گروهی هم اخلاق دارند و هم مفیدند که ایشان برترین مردمند؛ گروهی نه اخلاق دارند و نه بهره و فایده که اینان زشت کارترین مردم هستند.(۲)

در این فرمایش گهربار، برترین مردم کسانی هستند که در کنار بهره رسانی به مردم، اخلاق و تعهد لازم را دارند. به طور کلی، می توان از این دو ویژگی مهم، در ارزیابی افراد جامعه استفاده کرد. هنگامی که خدمت و بهره رسانی به دیگر افراد با اخلاق همراه شود، این امر موجب می شود خدمات شخص نیز از روی نیت صحیح و برای خدا صورت گیرد، نه فقط

ص: ۵۸

۱- اعلام الدین، ص ۲۹۸.

۲- طبقات ابن سعد، ص ۳۶.

برای تأمین منافع دنیوی و مادی.

توجه به هدایت دیگران

توجه به هدایت دیگران

امام حسین علیه السلام از شخصی پرسید:

کدام یک از این دو کار نزد تو محبوب تر است؛ رهانیدن انسان بیچاره و ناتوان از دست مردی (ستمگر) که می خواهد او را بکشد یا هدایت و راهنمایی مؤمن درمانده ضعیفی از شیعیان ما در برابر دشمنی (حیله گر) که می خواهد او را گمراه سازد؟ بدین گونه که با (تعلیم) استدلال و برهان های الهی، نیرومند و دانا شود و بتواند شخصی ناصبی را خاموش سازد و او را شکست دهد.

نجات بخشیدن مؤمن درمانده از دست ناصبی، محبوب تر است؛ زیرا خدای سبحان می فرماید: «هرکس که نفسی را زنده کند، گویا همه مردم را زنده کرده است». (مائده: ۳۲)(۱)

از این فرمایش حضرت، اهمیت و ارزش کار عالمان، روشن فکران و رهبران دینی مشخص می شود؛ زیرا بیمه کردن جامعه در مقابل انحراف های دینی، تنها با گسترش آگاهی و دانش در میان توده های مختلف مردم شدنی است و هر اندازه آنان آگاهی و دانش بیشتری از مسائل دین داشته باشند، قدرت افزون تری برای مقابله با کج روی ها و تهاجم های عقیدتی و فکری دشمنان دین و مذهب خواهند داشت. ازاین رو، مسئولان امور فرهنگی باید در هر شرایطی و با هرگونه امکاناتی، زمینه تقویت بنیان های فکری افراد جامعه را به ویژه در مناطق محروم و مستضعف که بیشتر در معرض نفوذ

۱- تفسیر الامام العسکری علیه السلام، قم، مؤسسه الامام المهدیعج، ۱۴۰۹ ه . ق، چ ۱، ص ۳۴۸.

دشـمنان قرار دارند، فراهم سازند و همواره به این سـخن گهربار امام حسـین علیه السلامتوجه کنند. این فعالیت های فرهنگی و دینی، به منزله حیات بخشـی به انسان هاست؛ زیرا رها شـدن افراد در نادانی ها، زمینه ساز گسترش گمراهی در آنهاست و این چیزی جز مرگ روحی و معنوی آنان نیست. البته این نوع مرگ، بسـی سـخت تر از مرگ جسـمی و ظاهری است. امام حسین علیه السلام در این باره می فرماید:

ارزش کسـی که یتیمان خانـدان محمـد صـلی الله علیه و آله را که از رهبرانشان جدا شده و در نادانی سـقوط کرده اند، از نظر فکری هدایت می کند و آنها را از نادانی می رهاند و به شک و تردید و اشـکال های آنها پاسخ می دهد، در مقایسه با کسـی که به آنها غذا و آشامیدنی می خوراند، همانند خورشید در برابر ستاره کم نور سهاء است.(۱)

اهتمام به امر به معروف و نهی از منکر

اهتمام به امر به معروف و نهی از منکر

امام حسین علیه السلام می فرماید:

اگر فریضه امر به معروف و نهی از منکر اقامه گردد، تمام فریضه ها، چه آسان و چه دشوار عملی می شود.(۲)

حیـات جـامعه اسـلامی، بسـته به حساسـیت مردم در مورد احکام خـدا و نظارت عمومی بر امور والیان، مسـئولان و مردم عادی است. اسـلام این مسـئله مهم اجتماعی را «امر به معروف» و «نهی از منکر» نام می نهد که از واجبات دینی همه مسلمانان است. در قرآن کریم و روایات اسلامی، درباره اهمیت این فریضه و نقش اصلاحی آن و زیان ها و مفاسد ترک آن، سخن

۱- ابومنصور احمدبن علی طبرسی، الاحتجاج، مشهد، نشر مرتضی، ۱۴۰۳ ه . ق، چ ۱، ج ۱، ص ۱۶.
۲- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۷۹.

بسیار گفته شده است، به گونه ای که «برترین فریضه» به شمار آمده است. در اهمیت این فریضه باید گفت احکام الهی دیگر در سایه آن قوام و استواری می یابد؛ چرا که با حضور همیشگی مردم در میدان امر به معروف و نهی از منکر و با نظارت آنان بر یکدیگر، عرصه بر فسادآفرینان تنگ می شود. زشتی گناهان آشکارتر و به موازات آن، ارزش و بهای کار پسندیده بیشتر جلوه گر می شود که خود بهترین عامل برای برپایی و استمرار فریضه های الهی در جامعه اسلامی است.

امانت داری در اسرار مردم

امانت داری در اسرار مردم

امام حسین علیه السلام می فرماید: «اسرار مردم، امانت است».(۱)

همه انسان ها رازهایی دارند که نمی خواهند نزد دیگران فاش شود. این رازها گاه شخصی و خانوادگی و زمانی اجتماعی و مربوط به کار و زندگی است. اسرار مردم، امانت هایی است که باید در حفظ آن بکوشیم؛ زیرا گاه کوچک ترین سهل انگاری، موجب می شود آبرو و جایگاه اجتماعی افراد به مخاطره افتد یا کدورت و دعوا بین افراد ایجاد شود که جبران آن به آسانی ممکن نباشد. ازاین رو، شایسته است در مورد حفظ و امانت اسراری که مردم با ما در میان می گذارند، کمال دقت را به کار گیریم.

توجه به همسایگان

توجه به همسایگان

امام حسین علیه السلام می فرماید: «همسایگی، خویشاوندی است».

۱- تاریخ یعقوبی، ج۲، ص ۲۴۶.

(۱)

در دین مقدس اسلام، همسایه جایگاه ویژه ای دارد و دستورهای فراوانی در مورد نیکی کردن و مهربانی با همسایگان رسیده است. خداوند متعال نیز در قرآن مجید می فرماید:

خدای یکتا را بپرستید و هیچ چیز را شریک وی نگیرید و به پدر و مادر و خویشان و یتیمان و بینوایان و همسایه خویشاوند و همسایه بیگانه و... نیکی و مهربانی کنید. (نساء: ۳۶)

همچنین در روایتی از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آلهچنین آمده است: «کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، همسایه اش را اذیت نمی کند».(۲)

امام حسین علیه السلام نیز همسایگی را به مثابه خویشاوند دانسته است؛ زیرا همان گونه که انسان به خویشان و نزدیکان خود نیکی و مهربانی می کند و به یاری آنها می شتابد، در مورد همسایگان نیز باید چنین باشد.

عذرپذیر بودن

عذرپذیر بودن

امام حسین علیه السلام می فرماید:

اگر کسی در این گوش من ــ با اشاره به گوش راست خود ــ مرا ناسزا گوید و در گوش دیگر از من پوزش بخواهد، عذرش را می پذیریم و او را عفو می کنم. این بدان دلیل است که امیرمؤمنان علی بن ابی طالب علیه السلام برای من نقل کرد که از جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیده که فرمود: «کسی که عذرخواهی را نپذیرد، چه بر حق باشد چه باطل، بر حوض کوثر وارد نمی شود».(۳)

یکی از ارزش های اخلاقی در روابط اجتماعی، عذرپذیری است. این فضیلت اخلاقی، دشمنی ها را ریشه کن می کند و زمینه ساز دوستی می شود.

ص: ۶۲

۱- همان.

۲- بحار الانوار، ج۴۳، ص ۶۲.

۳- احقاق الحق، ج ۱۱، ص ۴۳۱.

گاه افراد در روابط اجتماعی خود رفتارهای زشت و ناپسندی انجام می دهند و پس از گذشت اندکی، از عمل خود پشیمان می شوند و عذرخواهی می کنند. شایسته است که انسان مؤمن با رویی گشاده، عذر برادر مؤمن خود را بپذیرد و از کوتاهی و اشتباه او بگذرد تا دوستی و مهربانی، جای کینه توزی ها را بگیرد. پیشوایان ما با آن مقام و منزلت معنوی، کسانی را که از روی نادانی یا قصد و غرض به ساحتشان بی احترامی می کردند، نه تنها بازخواست نمی کردند، بلکه با آنها به مهربانی رفتار می کردند. بنابراین، ما که خود را شیعه و پیرو آنها می دانیم، در این مورد نیز باید از ایشان الگو بگیریم.

پرهیز از ظلم به مظلوم

پرهیز از ظلم به مظلوم

امام حسین علیه السلام می فرماید:

از ستم کردن بر کسی که یاوری جز خدا ندارد، بپرهیز.(۱)

ستم به هر کسی و در هر زمان و مکانی ناپسند و زشت است و آدمی باید از آن دوری کند، ولی ستم به انسان های مظلوم و غریب زشت ترین نوع ستم است که سخت ترین عذاب الهی را به دنبال خواهد داشت. افزون بر آن، سوز و آهی که از دل مظلومان بر اثر ظلم و جور که به آنها شده است، برخواهد خاست، زندگی دنیوی و آرامش فرد را برهم خواهد زد. تاریخ به خوبی این واقعیت را نشان می دهد که ظلم به مظلومانی که یاوری جز خداوند متعال ندارند، چگونه در کمترین زمان ممکن، کاخ سلطنت

ص: ۶۳

۱- تحف العقول، ص ۲۵۱.

بزرگ ترین پادشاهان را ویران کرده و امروز جز نامی از آنها چیزی باقی نمانده است.

برآوردن نیازهای مردم

برآوردن نیازهای مردم

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بدانید نیازهای مردم به شما، نعمت های پروردگار برایتان هستند. پس نعمت ها را از دست ندهید که دچار عذاب الهی می شوید.(۱)

از نعمت های بزرگی که گاه نصیب انسان می شود، این است که برخی افراد برای رفع گرفتاری های خود به او رجوع کنند. در چنین شرایطی، مؤمن نباید این مسئله را برای خود گرفتاری و دردسر بداند، بلکه باید خدا را شکر کند و شکر چنین نعمتی، برطرف ساختن نیازهای آنان است. در واقع، این یکی از آزمایش های خداوندی است که شامل حال مؤمنان به ویژه ثروتمندان می شود. در اینجاست که مشخص می شود انسان چه مقدار حاضر است برای رفع نیاز برادر مؤمن خویش بکوشد و با مال خویش، اندکی از مشکلات او را رفع کند. البته نیاز آدمی جنبه های گوناگون دارد و بر ماست که در هر زمینه به اندازه توان خویش، در برآوردن نیاز برادران ایمانی خود تلاش کنیم. یقین بدانیم که اگر در این باره کوتاهی کنیم، ممکن است نه تنها این نعمت از ما گرفته شود، بلکه به عذاب الهی تبدیل گردد که زیان بسیار بزرگی است.

۱- ابن صباغ مالکی، فصول المهمه، بیروت، دارالاضواء، ۱۴۰۱ ه . ق، چ ۱، ص ۱۶۹.

نیکی کردن به همگان

نیکی کردن به همگان

شخصی به امام حسین علیه السلام گفت: احسان کردن به نااهل، تباهی و بیهودگی است. در این هنگام امام فرمود:

چنین نیست. احسان، همانند باریدن باران است که نیکوکار و بدکار را در برمی گیرد.(۱)

انسان نباید چنین تصور کند که اگر به شخص بدکار بخشش کند، این نیکوکاری او به هدر می رود. بر اساس این سخن امام حسین علیه السلام، احسان همچون باران است که همه را در برمی گیرد و بر همه افراد تأثیر می گذارد؛ زیرا اگر شخص احسان شده، بنده ای شایسته و خوب باشد، نیکی و بخشش ما شایسته و بجا بوده است و اگر آن شخص نااهل هم باشد، همچنان از ثواب الهی بهره مند خواهیم بود. اصولاً یکی از راه های اصلاح و هدایت بدکاران و نااهلان، همین احسان و نیکی به آنهاست. با بخشش و نیکی، می توان دل های آنان را به سمت خود جذب کرد و بر افکار و رفتار آنان تأثیر گذاشت که در سیره اهل بیت علیهم السلامموارد بسیاری از آن به چشم می خورد. امام حسین علیه السلامدرباره پاداش نیکی کردن به مردم می فرماید:

هرکس در نیکی کردن به برادران خود شتاب کند، فردا نتیجه آن را خواهد دید. کسی که برای خدا به برادر خود کمک کند، خدا او را به هنگام نیازمندی پاداش می دهد و بیش از آنچه به دیگران کمک کرده است، بلاها را از او دور می سازد. آن که اندوه دل مؤمنی را برطرف سازد، خدا اندوه و مشکلات دنیا و آخرت او را برطرف خواهد ساخت. کسی که با مردم خوش رفتار باشد، خدا با او خوش رفتار است و خدا نیکوکاران را

۱- تحف العقول، ص ۲۵۰.

دوست دارد.(۱)

اطعام مسلمان

اطعام مسلمان

امام حسین علیه السلام می فرماید:

اگر برادر مسلمان را اطعام کنم، ارزش آن نزد من بیشتر از آزاد کردن انسان هایی است که یک افق را پر کنند.

پرسیدند: مساحت افق چقدر است؟ پاسخ داد: به میزان گنجایش ده هزار متر.(۲)

اطعام کردن دیگران، از سنت های پسندیده انسانی و اسلامی است که محبت میان اطعام دهنده و اطعام شونده را در پی دارد. ازاین رو، ترتیب دادن مجالس اطعام، در صورتی که برای تحکیم رشته های محبت و به شکرانه اعطای نعمت های الهی و به دور از اسراف و تبذیر باشد، امری بسیار نیکو و خداپسندانه است. در اطعام کردن دیگران نباید میان افراد بی نیاز و نیازمند تفاوتی قائل شد؛ باید همگان را به طور مساوی احترام و تکریم کرد.

اجابت دعوت مؤمن

اجابت دعوت مؤمن

امام حسین علیه السلام با گروهی از یاران خود گرم صحبت بود که شخصی یکی از همراهان امام را به سفره غذایی فراخواند. آن شخص پوزش خواست و دعوت را نپذیرفت. در این هنگام، امام حسین علیه السلام به او اعتراض

۱- کشف الغمه، ج۲، ص ۲۹.
۲- مستدرک الوسائل، ج۱۶، ص ۲۵۰.

کرد و فرمود:

برخیز و دعوت برادر مؤمن را اجابت کن. در دعوت، پوزش خواهی وجود ندارد. دعوت برادر مؤمن را بپذیر و اگر روزه نداری، بر سر سفره بنشین و از غذاهای آن بخور و اگر روزه داری، مقداری از غذا را بردار و تبرک کن.(۱)

یکی از کارهایی که مایه افزایش محبت در دل های مؤمنان می شود، دعوت کردن آنها برای صرف غذا و همچنین، پذیرش این دعوت است. با این کار، میزبان علاقه و محبت خود را به برادر مؤمن خود ابراز می دارد و دعوت شده نیز با پذیرش دعوت و هم غذا شدن با میزبان، به این ابراز محبت پاسخ می دهد و از او تشکر می کند. افزون بر این، تقویت ایمان، برکت در مال و ثروت و نیز تقویت پیوندهای اجتماعی و خانوادگی را در پی دارد. آنچه در اینجا بر آن تأکید شده، پذیرش دعوت برادر مؤمن است؛ به گونه ای که حتی در صورت روزه داشتن (در غیر از روزه های واجب) نیز سفارش شده است که انسان این دعوت را لبیک بگوید و شادمانی میزبان را فراهم آورد.

سبقت در سلام کردن

سبقت در سلام کردن

امام حسین علیه السلام می فرماید:

سلام کردن، هفتاد پاداش دارد؛ شصت و نه پاداش برای سلام کننده و یک

ص: ۶۷

۱- دعائم الاسلام، ج۲، ص ۱۰۷.

پاداش برای پاسخ دهنده.(۱)

یکی از ارزش های اخلاقی در روابط اجتماعی، پیشی گرفتن در سلام گفتن است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامان معصوم علیهم السلامهمیشه در سلام کردن بر دیگران پیشی می گرفتند. این کار بر فروتنی انسان می افزاید، صفت زشت خودپسندی را از بین می برد و پاداش معنوی فراوانی هم به دنبال دارد.

اهمیت سلام

روزی مردی بر امام حسین علیه السلام وارد شد و پیش از آنکه سلام کند، شروع به احوال پرسی کرد. پس امام حسین علیه السلامفرمود: «خداوند سلامتت بدارد، سلام پیش از احوال پرسی است». و سپس فرمود: «به کسی که سلام نکرده است، اجازه سخن گفتن ندهید».(۲)

نکوهش سلام نکردن

امام حسین علیه السلام می فرماید: «بخیل کسی است که در سلام کردن بخل ورزد».(۳)

پرهیز از عیب جویی

پرهیز از عیب جویی

امام حسین علیه السلام می فرماید: «کسی که در مردم عیب جویی نکند، از عذرخواهی نیز بی نیاز است».(۴)

هیچ انسانی در اخلاق و رفتارش بدون عیب و نقص نیست و ممکن

۱- تحف العقول، ص ۲۵۳.

۲- همان، ص ۲۵۰.

۳- فرهنگ جامع سخنان امام حسین علیه السلام، ص ۸۱۳ .

۴- نزهه الناظر و تنبیه الخاطر، ص ۸۰ .

است عیب و اشتباهی در کارمان باشد؛ چرا که هیچ یک معصوم نیستیم. ازاین رو، انسان خردمند و با ایمان، هیچ گاه به کنجکاوی و جست وجوی عیب های افراد دیگر نمی پردازد تا با کشف و بازگو کردن آن در بین دیگران سبب حقارت شخص در جامعه و رنجش و ناراحتی وی شود و سرانجام به عذرخواهی پناه ببرد.

انسان مؤمن هرگاه عیب و ایرادی در رفتار دیگران دید، پنهانی و محترمانه با خود شخص در میان می گذارد و او را راهنمایی می کند تا به رفع عیب های خود همت گمارد.

بی نیازی از پوزش طلبی

بی نیازی از پوزش طلبی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

از تکرار خطا و پوزش طلبی بپرهیز؛ زیرا مؤمن نه بد می کند و نه پوزش می طلبد، ولی منافق، هر روز بد می کند و همواره پوزش می طلبد.(۱)

یکی از وظایف اخلاقی انسان در برابر دیگران، عذر خواستن از دیگران به سبب ارتکاب خطا است. این عذرخواهی اگر زود انجام شود، گناه انسان سبک می شود. نکته مهم اینکه عذرخواهی نباید برای انسان عادت شود. با تکرار عذرخواهی، نه تنها خلاف و اشتباه در رفتار و گفتار انسان به صورت عادت همیشگی درمی آید، بلکه منزلت اجتماعی او نیز پایین می آید و در نگاه دیگران، کم ارزش جلوه می کند.

ص: ۶۹

۱- تحف العقول، ص ۲۵۳.

بخشش و انفاق

بخشش و انفاق

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ای مردم! کسی که بخشش کند، بزرگوار و کسی که بخل ورزد، پست است. همانا بخشنده ترین مردم، یاری دهنده به انسانی است که به او امیدی ندارد و باگذشت ترین انسان ها کسی است که به هنگام قدرت، می بخشد.(۱)

انفاق از آنچه دوست داریم

روزی امام حسین علیه السلام شِکَر صدقه می داد. از ایشان پرسیدند: چرا شکر صدقه می دهید؟ فرمود:

من شکر را دوست دارم و خداوند سبحان می فرماید: شما هرگز به نیکی نمی رسید، جز آنکه از آنچه دوست دارید، انفاق کنید.(۲)

بعضی ها از آنچه در زندگی به آن نیاز ندارند یا ارزش چندانی ندارد، به تهی دستان می بخشند. هرچند این کار در جای خود نیکوست، در فرهنگ والای قرآن و مکتب اهل بیت علیهم السلام، انفاق واقعی زمانی است که انسان آنچه را بیشتر از همه دوست دارد، در راه خدا به نیازمندان ببخشد. این کار از یک سو، تمرین نفس برای دوری از دنیاخواهی و خواسته های نفسانی است و از سوی دیگر، احترام گذاردن محترمانه به افراد نیازمند و درمانده به شمار می آید.

ص: ۷۰

۱- کشف الغمه فی معرفه الائمه، ج۲، ص ۲۹.

۲- عباس عزیزی، فضایل و سیره امام حسین علیه السلام در کلام بزرگان، قم، انتشارات صلاه، ۱۳۸۱، چ ۶ ، ص ۱۸۹.

پذیرفتن هدیه

پذیرفتن هدیه

امام حسین علیه السلام می فرماید:

کسی که بخشش تو را پذیرفت، به بزرگواری ات کمک کرده است.(۱)

از نظر اخلاقی، بایـد هـدیه را کم یا زیاد پـذیرفت؛ زیرا پـذیرش هدیه دیگران، ارج نهادن به شخصیت آنان است و به تقویت روابـط دوسـتی کمـک می کنـد. در بسـیاری از روایـات از رد احسـان و هـدیه نهی شـده است؛ زیرا در واقع، نپـذیرفتن نیکی دیگران است. البته این در صورتی است که هدیه دهنده، از این کار نیت سوئی مثل رشوه، نمک گیر کردن و... نداشته باشد.

حفظ آبرو

حفظ آبرو

فرزدق از شاعران معروف زمان امام حسین علیه السلام بود. هنگامی که مروان، فرماندار مدینه، او را از این شهر اخراج کرد، به امام حسـین علیه السـلامپناه آورد. امام با محبت و مهربانی او را پذیرفت و چهارصد دینار به او بخشـید. در این هنگام برخی از اطرافیان به حضـرت اعتراض کردند که فرزدق، شاعر خوش نامی نیست، چرا به او کمک کردید؟ امام حسـین علیه السـلام در پاسخ آنان فرمود:

بهترین اموال تو آن است که بـا آن آبروی خویش را حفظ کنی. آن گاه که رسول خـدا صـلی الله علیه و آله به کعب بن زهیر پاداش داد، فرمود: «با پاداش دادن، زبان عباس بن مرداس را در مورد من ببندید».(۲)

ص: ۷۱

۱- بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۳۵۷، ح ۲۱.

۲- ابن شهر آشوب مازندرانی، مناقب آل ابوطالب، قم، المطبعه العلمیه، ۱۳۹۵ ه . ق، ج ۴، ص ۶۵ .

آبرو و شـرف هر انسـانی به ویژه مؤمن، مهم تر از مال و جان اوست؛ به گونه ای که در برخی شـرایط حاضـر است مال یا جان خود را فدای حفظ آبروی خود کند. البته انسان های پَست و فرومایه، از این حکم مسـتثنا هستند؛ زیرا آنان به جهت فرومایگی حاضـر می شوند آبرو و شـرف خود را با هر چیز دیگری معامله کنند. امام حسـین علیه السـلام در این زمینه برای ارج نهادن به شرف و آبروی مؤمن می فرماید بهترین اموال، مالی است که در راه حفظ آبرو و پاسداری از آن هزینه و مصرف شود.

حفظ آبروی نیازمندان

مردی از انصار خدمت امام حسین علیه السلام شرفیاب شد و تصمیم داشت حاجتی بخواهد. در این هنگام حضرت پیش دستی کرد و فرمود:

ای برادر انصاری! آبروی خود را از رو انـداختن نگه دار و حاجت خود را در نامه ای بیاور که به خواست خدا، من آنچه را در آن آمده است و تو را شادمان می سازد، برآورده می سازم.

شخص انصاری هم در کاغـذی نوشت: ای اباعبـداللّه ! فلانی پانصـد دینار از من طلب دارد و با اصـرار آن را می خواهد. به او بفرماییـد تـا زمان گشایش به من مهلت دهـد. هنگامی که امام نامه را خوانـد، وارد خانه شـد و کیسه ای که هزار دینار داشت، بیرون آورد و به او داد و فرمود: با پانصد دینار آن بدهی ات را بده و با پانصد دینار دیگر، زندگی خود را بچرخان.(۱)

ص: ۷۲

۱- فرهنگ جامع سخنان امام حسین علیه السلام، ص ۸۲۲ .

حاجت خواستن از سه گروه

حاجت خواستن از سه گروه

امام حسین علیه السلام به مرد نیازمندی چنین فرمود:

به هنگام نیازمندی، خواسته خود را فقط با این سه کس در میان بگذار و یاری بخواه: دین دار، جوان مرد و شخص ریشه دار. دین دار برای حفظ دین خود، خواسته تو را برآورده می سازد؛ جوان مرد نیز از مردانگی خود شرم می کند و حاجتت را برآورده می سازد؛ شخص ریشه دار هم می داند که تو با این رو انداختن به او، از آبرویت مایه گذاشته ای. پس با برآوردن خواسته ات، آبروی تو را حفظ می کند.(۱)

امام در این فرمایش، سه گروه را برای برآوردن نیاز مشخص می کند. این افراد اگر توانایی هم نداشته باشند، برای برطرف شدن مشکل انسان می کوشند. دسته نخست، دین داران اند؛ این گروه برای کسب رضایت خداوند و انجام دادن وظیفه و تکلیف برای برطرف ساختن نیاز نیازمند تلاش می کنند. دسته دوم، هرچند بی دین و خدانشناس باشند، مردانگی و جوان مردی دارند و از مروت خویش حیا می کنند که در برابر نیاز نیازمند بی تفاوت باشند. دسته سوم، بزرگوارانی هستند که نه از روی شرم، بلکه برای آبرویی که از فرد نیازمند ریخته شده است، خود را مدیون می بینند و گره از مشکل او می گشایند.

۱- تحف العقول، ص ۲۵۱.

فصل چهارم: اخلاق عبادی

اشاره

فصل چهارم: اخلاق عبادی

بی شک، بزرگ ترین وسیله نزدیکی به درگاه پروردگار متعال و رسیدن به مقام قرب و کمال، عبادت و بندگی اوست و تمامی انسان های وارسته و با کمال، از این راه به درجه های والای انسانی رسیده اند. قرآن مجید نیز هدف نهایی از آفرینش را بندگی حضرت حق بیان می کند و در این باره می فرماید: «ما خَلَقْتُ الجِنَّ و الاِنْسَ اِلّا لِیَعْبُدوُنَ؛ جن و انس را جز برای آن که مرا بپرستند، نیافریدم». (ذاریات: ۵۶)

البته مقصود از عبادت، فقط نمازخواندن و روزه گرفتن و به طور کلی عبادت های بدنی نیست، بلکه عبادت، غایت فروتنی و تسلیم شدن در پیشگاه خداوند متعال است که نماز و روزه و دیگر اعمال عبادی، مصداقی از آن مفهوم کلی و راهی برای رسیدن به آن مقام عالی است که در آموزه های دین مبین اسلام مشخص شده است.

سالار شهیدان، حضرت امام حسین علیه السلام در سراسر عمر بابرکت خویش، اهتمام فراوانی به عبادت داشتند چنان که فرزند گرامی شان، امام سجاد علیه السلاممی فرماید:

تعجب می کنم که چگونه من متولد شده ام؛ زیرا پدرم، امام حسین علیه السلام در

هر شب و روز، هزار رکعت نماز به جا می آورد.(۱)

علاقه امام حسین علیه السلام به عبادت به گونه ای بود که وقتی در عصر تاسوعا، سپاهیان عمرسعد برای شروع جنگ به طرف خیمه های آن حضرت حرکت کردند، امام به برادر بزرگوارشان، حضرت ابوالفضل علیه السلام فرمود:

به طرف آنها برو و اگر می توانی امشب را مهلت بگیر. خدا می داند که من نماز خواندن را بسیار دوست دارم.(۲)

دسته بندی عبادت کنندگان

دسته بندی عبادت کنندگان

امام حسین علیه السلام می فرماید:

به درستی که مردمی، خدا را برای شوق بهشت می پرستند که این پرستش تاجران است و همانا گروهی، خدا را از روی ترس پرستش می کننـد که این عبـادت بردگـان است و مردمی، خـدا را فقـط برای شـکر و سـپاس عبادت می کننـد که این عبادت آزادگان است و این نوع پرستش، والاترین نوع بندگی خداست.(۳)

چه بسـیار اعمـال کوچکی که به دلیـل دارا بودن انگیزه پـاک، بـاعث والایی درجه انسان می گردد و به عکس، گاه کارهایی بزرگ که به علت ریاکـاری و نیت های ناخالص، آدمی را به سـقوط می کشانـد. عبادت نیز با هـدف و نیت انجام دهنـده آن سنجیده می شود. اگر کسی در عبادت، چونان بازرگانان، درصدد تجارت سودآور باشد، هدف خویش را از این اعمال، شوق بهشت

۱- بحارالانوار، ج ۸۲، ص ۳۱۱.
۲- عبدالرزاق مقرم، مقتل الحسین علیه السلام، قم، انتشارات بصیرتی، ۱۳۹۴ ه . ق، ج ۱، ص ۲۵۶.
۳- تحف العقول، ص ۲۵۰.

تعریف می کند و اگر برده وار خدا را بپرستد، به دلیل ترس از دوزخ به آن روی می آورد. عبادت والا و حقیقی، پرستشی است که براساس شناخت صحیح و تنها برای اینکه خداوند شایسته پرستش است، صورت گیرد که این عبادت آزادگان است و انسان را والایی می بخشد و به درجه های عالی ملکوت رهنمون می سازد.

عشق به عبادت و راز و نیاز

عشق به عبادت و راز و نیاز

در روز نهم محرم، عمرسعد و دیگر سران نظامی سپاه شام تصمیم گرفتند با حمله ای عمومی، کار لشکر امام حسین علیه السلام را یکسره کنند. ازاین رو، لشکر به سمت خیمه های امام حرکت کرد سر و صدای لشکریان، یاران امام را متوجه خود ساخت. امام حسین علیه السلام، حضرت عباس علیه السلام را فرستاد تا علت حرکت سپاه دشمن را بداند. حضرت ابوالفضل علیه السلامرفت و برگشت و فرمود: عمرسعد می گوید یا با یزید بیعت کن یا آماده جنگ شو. امام حسین علیه السلام به برادرش فرمود:

به سوی آنان بازگرد و تلاش کن جنگ را به فردا واگذاری تا ما امشب را نماز بخوانیم و به دعا و استغفار بگذرانیم. خدا می داند که من نماز، قرآن خواندن، دعاکردن و آمرزش طلبی را بسیار دوست دارم.(۱)

نهضت حسینی برای زنده نگه داشتن دین در همه جلوه هایش، از جمله نماز و عبادت بود. بعد معنوی و عبادی زندگی، برترین بعد حیات است و در این میان نماز، آشکارترین نشانه حیات معنوی مسلمانان به شمار می آید. با توجه به آثار بازدارنده، سازنده و تربیتی ارتباط با خدا، این کار در اسلام

۱- حسین بن حسن، کمال خوارزمی، مقتل خوارزمی، ج۲، ص ۵۵۸.

اهمیت ویژه ای یافته است.

امام حسین علیه السلامدر نهضت عاشورا، اهتمام بسیاری به نماز می داد. آن حضرت و یارانشان، شب عاشورا را به نماز و زاری به درگاه خداوند گذراندند. عشق به نماز، نیایش، تلاوت قرآن، استغفار و دعا، آن چنان در دل امام موج می زد که از برادرش عباس خواست تا از سپاه دشمن بخواهد نبرد را به فردا بیندازند تا در آخرین شب، بار دیگر به مناجات با پروردگارشان بپردازند. به گفته تاریخ نگاران، در شب عاشورا آوای مناجات و راز و نیاز و زمزمه دعا و تلاوت قرآن از خیمه های امام حسین علیه السلامبه گوش می رسید که در اثر آن، عده ای از سپاه عمرسعد تحت تأثیر این حالت های معنوی، به سپاه امام حسین علیه السلامپیوستند.(۱)

ما پیروان آن امام بزرگوار نیز باید به نماز و عبادت عشق بورزیم؛ چرا که در سایه این درخت پرثمر، از بسیاری گناهان دور خواهیم شد و به چشمه سارهای نور و سعادت خواهیم رسید.

پاداش عبادت

پاداش عبادت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

کسی که خدا را آن گونه که سزاوار اوست پرستش کند، خداوند متعال بیشتر از آنکه آرزو دارد و بیشتر از آنچه نیاز دارد، به او خواهد بخشید.(۲)

بندگان عاشق خدا، فقط او را سزاوار ستایش و تقدیس می دانند و

ص: ۷۷

۱- نک: علی نظری منفرد، قصه کربلا، قم، انتشارات سرود، ۱۳۸۲، چ ۱۰، ص ۲۴۳.

۲- بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۱۸۴.

همواره به بندگی او مشغولند و لطف و رحمت الهی هم آنها را فرامی گیرد و باران نعمت های خداوند همواره بر آنان نازل می شود. افزون بر آن، عبادت و پرستش خداوند متعال، بر روح و روان آنها تأثیر بسیار ژرفی دارد و موجب اطمینان و قوت قلب آنان می گردد. ازاین رو، به آسانی بر مشکلاتشان پیروز می شوند.

تکلیف به اندازه قدرت

تکلیف به اندازه قدرت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

خداوند توان کسی را نمی گیرد، جز آنکه از مقدار تکلیف و اطاعت او می کاهد.(۱)

یکی از جلوه های عدل الهی، متناسب بودن احکام، با توان و قدرت بندگان است. خداوند هرگز عبادت یا حکمی بیش از توان بر بندگانش واجب نفرموده است. اگر اندکی در احکام اسلامی دقت کنیم، به این نکته اساسی پی خواهیم برد که هرگاه بر اثر انجام دادن، تکلیفی بخواهد ضرری متوجه جسم انسان شود، آن حکم برداشته می شود و در بسیاری از موارد، حکمی کاملاً متضاد با حکم نخست جای گزین می گردد. برای مثال، در ماه مبارک رمضان، روزه گرفتن بر هر انسان مکلفی واجب است و ترک آن پی آمد شدیدی دارد. در همین حال، برای شخصی که روزه گرفتن برایش ضرر دارد، روزه گرفتن، گناه است و باید آن را ترک کند. بنابراین، انسان مؤمن و بنده الهی باید پیرو دستور الهی باشد و آنها را مشقت آور نشمارد،

۱- تحف العقول، ص ۲۵۰.

زیرا در دستورهای خداوند، همه چیز از جمله توان آدمی لحاظ شده است.

آثار شکرگزاری

آثار شکرگزاری

امام حسین علیه السلام می فرماید:

سپاس تو در نعمت های گذشته، نعمت های آینده را به همراه می آورد.(۱)

یکی از راه های افزایش نعمت ها و پایدار شدن آن، شکرگزاری است. انسان هر مقدار در برابر نعمت ها شکر خدا را به جای آورد، به همان میزان از نعمت های بیشتری بهره مند می شود. خداوند در قرآن مجید می فرماید:

اگر شکرگزاری کنید، نعمت شما را افزون می کنم و اگر ناسپاسی نمایید، به یقین عذاب من سخت خواهد بود. (ابراهیم: ۷)

شکرگزاری در برابر نعمت های بی پایان خدا، از نشانه های مهم ایمان و بندگی است. بهترین راه شکرگزاری، شکرگزاری عملی؛ یعنی استفاده بهینه از امکانات و نعمت های خداوند متعال است. نکته مهمی که باید در همه حال، حتی در سخت ترین شرایط به آن توجه کنیم، ناسپاسی نکردن در برابر نعمت های الهی است. این عمل نه تنها زندگی دنیایی مان را نابود می کند، در آخرت هم از زیان کاران خواهیم بود.

روش دعا کردن

روش دعا کردن

امام حسین علیه السلام می فرماید:

پیامبر خدا هنگام نیایش و تضرع و زاری به درگاه خدا، همچون فرد

۱- نزهه الناظر و تنبیه الخاطر، ص ۸۰.

گرسنه ای که زمین گیر است و برای غذا دست دراز می کند، با خدا سخن می گفت.(۱)

دعـا و نیـایش، از بهترین و سودمنـدترین راه های ارتباط با پروردگار عالمیان است. در سایه این ارتباط، بسیاری از مشکلات روحی و معنوی انسـان برطرف می شود و میزان امیـد به زنـدگی و رسـیدن به نیـک بختی واقعی در دنیـا و آخرت افزایش می یابـد. نکته مهم در این باره، رعایت کردن شـرایط باطنی و ظاهری دعاست که سـبب اجابت دعا و برآورده شده نیاز انسان می شود. از جمله این آداب، تضرع به درگاه خداوند است. این عمل در مقابل انسان، کاری زشت و ناپسند به شمار می آید، ولی در برابر خالق هستی و کسـی که قدرتش همه جا را فرا گرفته، امری شایسته و بایسته است. تضرع، نشان دهنده ژرفای اعتقاد و معرفت به مقام ربوبی و اظهار ضعف و زبونی انسان در برابر خالق و مولای خود است. از این روست که خداوند چنین بنده ای را مورد لطف خویش قرار می دهد و نیازهایش را برآورده می کند.

ناتوان ترین مردم

ناتوان ترین مردم

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ناتوان ترین مردم کسی است که از دعا کردن ناتوان باشد.(۲)

در روایات اسلامی، به خواندن دعا زیاد سفارش شده است. این تأکید

ص :۸۰

۱- طبرسی، مکارم الاخلاق، بیروت، دارالبلاغه، ۱۴۱۱ ه . ق، ص ۲۸۴.

۲- مستدرک الوسائل، ج ۸ ، ص ۳۵۹.

بدان جهت است که دعا در حقیقت، مغز همه عبادت ها و کلید بندگی و جوهر ارتباط عاشق و معشوق است. همچنین بسیاری از معارف اسلامی، مبانی اعتقادی و آداب و سنت های دین اسلام، در قالب دعاها و مناجات ها از پیشوایان دینی به ما رسیده است و امامان معصوم علیهم السلام در پرتو ادعیه، رمز بندگی و راه رسیدن به کمال و سعادت را برای ما آشکار ساخته اند. به یقین، آنان که خود را از دعا و مناجات محروم کرده اند و همواره به آن بی توجهی می کنند، ناتوان ترین و محروم ترین افراد جامعه انـد. چنین افرادی نه تنها از لذت دعا و مناجات با پروردگار عالمیان بی بهره اند، بلکه خود را از معارف و حقایق ژرف که در خلال دعاهاست، بی نصیب می سازند.

شرایط استجابت دعا

شرایط استجابت دعا

امام حسین علیه السلام می فرماید:

اگر مردم هنگـام دعـا کردن، خـدا را بـا نیت پـاک و اعتقـاد قلبی به نـام محمـد و اهل بیت علیهم السـلام پاک او بخواننـد، ... خداونـد با جود و کرم خویش، نیازهای آنان را برآورده می کنـد. البته مردم در حق محمد و خاندان او علیهم السـلام کوتاهی می کننـد و دنیـای پست را برمی گزیننـد و در پی لـذت هـای نفسـانی می رونـد و بـه همیـن دلیـل، دعاهایشـان برآورده نمی شود.(۱)

خداونـد در قرآن کریم وعـده داده است که دعاهای انسان ها را اجابت می کنـد و این وعده را در بسیاری از آیات یادآوری کرده است. البته شرط برآورده شدن دعا این است که دعا همراه با نیت و اعتقاد صحیح باشد؛

ص: ۸۱

۱- تفسیر البرهان، ج ۱، ص ۱۰۶.

اعتقاد به اینکه تنها خداست که می تواند حاجت ها را برآورده سازد و از دیگران کاری ساخته نیست. همچنین رعایت آداب دعا نیز از عوامل مهم استجابت دعاست. از جمله این آداب، واسطه قرار دادن پیامبر و اهل بیت علیهم السلام است. بی شک، اگر دعا همراه با شرایط قلبی و عملی آن انجام پذیرد، خداوند بخشنده، نیازها را برطرف می سازد و چیزی را فروگذار نمی کند. بنابراین، دلیل برآورده نشدن دعاها را باید در سهل انگاری و پافشاری نکردن در خواستن جست وجو کرد؛ چنان که سخن گهربار امام حسین علیه السلامبدان اشاره دارد.

ویژگی های قرآن

ویژگی های قرآن

امام حسین علیه السلام فرمود:

کتاب خدا بر چهار چیز استوار است: عبادت ها، رمزها و اشاره ها، لطایف و حقایق. عبادت های آن برای توده مردم، اشاره ها و رمزهای آن برای بندگان ویژه، لطایف آن برای اولیا و حقایق آن برای پیامبران است.(۱)

قرآن کریم، کتاب جامعی است که هر شخصی به میزان ظرفیت روحی و معنوی خود، از آن بهره می برد. در فرمایش امام حسین علیه السلامنیز هر گروه از مردم، به استفاده از جلوه های خاصی از قرآن مجید متصف شده اند. هر قدر مقام و منزلت معنوی افراد بالاتر رود، بیشتر و بهتر می توانند از این کتاب آسمانی فیض ببرند. اگر ما نیز مشتاقیم تا از دریای ژرف حقایق قرآن بیشتر بنوشیم تا دل هایمان صفا و طراوت بهتری یابد، ابتدا باید به خودسازی

ص: ۸۲

۱- جامع الاخبار و الآثار، ص ۱۱۶.

بپردازیم و توان روحی و معنوی مان را بالا ببریم تا از مفاهیم والای قرآنی بهره مند شویم.

ثواب خواندن و شنیدن قرآن

ثواب خواندن و شنیدن قرآن

بشیر بن غالب اسدی می گوید: روزی خدمت امام حسین علیه السلامرسیدم. حضرت درباره ارزش و ثواب خواندن قرآن برای ما چنین فرمود:

کسی که یک آیه از قرآن را در نماز خود ایستاده بخواند، برای هر حرفی، صد پاداش برای او نوشته می شود. اگر در غیر نماز بخواند، خداوند برای هر حرفی از آن، ده پاداش به او می بخشد. اگر قرآن را بشنود، برای هر حرف، یک پاداش به او می دهد. اگر کسی تمام قرآن را در شب بخواند، فرشتگان تا صبح بر او درود می فرستند و اگر در روز تمام قرآن را بخواند، فرشتگان تا شب بر او درود می فرستند. دعای او نیز مستجاب می شود و به اندازه آنچه بین آسمان و زمین است، به او پاداش می دهند.(۱)

قرآن، کتابی آسمانی است که از سوی پروردگار بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نازل شده است و به آدمی حیات می بخشد. تکرار الفاظ اعجازآمیز آن، دل های مرده را صفا می بخشد؛ به گونه ای که خواننده آن، خود را در حالتی روحانی احساس می کند. زیاد خواندن قرآن، وسیله ای است برای اینکه عمل به آیات نورانی آن در زندگی فردی و اجتماعی ما بیشتر و بهتر گردد و افزون بر آن، از پاداش فراوان اخروی آن نیز بهره مند شویم. بنابراین، شایسته است انسان مؤمن در برنامه روزانه خود، ساعتی یا

۱- بحارالانوار، ج۹۲، ص ۲۰۱.

دست کم دقایقی را به خواندن قرآن اختصاص دهد و به دل و ذهن خویش صفا بخشد.

پاک ترین صدقه

پاک ترین صدقه

روزی در حضور امام حسین علیه السلام از عبداللّه بن عامر، یکی از سران بنی امیه سخن به میان آمد. برخی در تعریف و تمجید از او برآمدند و گفتند: او در راه خدا بسیار صدقه می دهد و گرسنگان را سیر می کند و برهنگان را می پوشاند. در این هنگام امام حسین علیه السلام فرمود:

داستان عبداللّه بن عامر، همانند داستان کسی است که اموال حاجیان حرم الهی را می دزدد و سپس اموال تاراج شده را در راه خدا صدقه می دهد. در صورتی که صدقه پاک، صدقه ای است که انسان از عرق پیشانی و رنج کار، پولی به دست آورد و آن را در راه خدا هدیه کند.(۱)

عمل نیک شرایطی دارد که با فراهم شدن شرایط، آن عمل به درگاه الهی پذیرفته می شود و انسان به پاداش آن توفیق می یابد. صدقه دادن، یکی از کارهای نیک است که شرایطی دارد. یکی از آن شرایط، این است که صدقه باید از درآمد پاک و حلال باشد، نه از مال حرام. بعضی ها به درآمدهای خویش بی توجهند و گاه پول هایی حرام به دست می آورند و همان ها را به دیگران می بخشند. آنها گمان می کنند به دیگران انفاق کرده اند و پاداش بزرگی خواهند داشت، غافل از آنکه نه تنها ثوابی برای آنها ثبت نمی شود،

ص: ۸۴

۱- دعائم الاسلام، ج ۲، ص ۳۲۹.

بلکه گناه غصب مال دیگران هم برعهده آنهاست. بنابراین، باید توجه کنیم که از چه مالی به دیگران صدقه می دهیم.

بیزاری جستن از گناه

بیزاری جستن از گناه

امام حسین علیه السلام می فرماید:

برای انسان مؤمن سزاوار نیست نافرمانی خدا را بنگرد و از آن بیزاری نجوید.(۱)

از پایین ترین مراتب امر به معروف و نهی از منکر، بیزاری جستن از گناه و نافرمانی خداست. این احساس نفرت، خود مقدمه برپاداشتن فریضه مهم نهی از منکر در جامعه به شمار می آید. امام حسین علیه السلام که بزرگ اسوه و معلم امر به معروف و نهی از منکر در سراسر تاریخ است، در این فرمایش گهربار، بیزاری از نافرمانی خدا را از ویژگی های مهم انسان مؤمن برمی شمارد. اگر افراد مؤمن از گناهانی که در جامعه روی می دهد، بیزاری جویند و این بیزاری را به گونه ای ابراز دارند، میدان برای بسیاری از افراد فاسد و هرزه تنگ می شود و در نتیجه بسیاری از گناهان در سطح اجتماع پدیدار نمی آید و به جای آن، فضیلت های اخلاقی سراسر جامعه را فرا می گیرد.

مسواک زدن

مسواک زدن

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ص: ۸۵

۱- شیخ طوسی، الامالی، قم، دارالثقافه، ۱۴۰۸ ه . ق، چ ۱، ج ۱، ص ۵۵، ح ۷۵.

هرگـاه دنـدان هایمـان را خلاـل (مسواک) می کردیم، امیرمؤمنـان علی علیه السـلام به ما دسـتور می داد تا آب نیاشامیم، مگر آنکه دهان خود را سه مرتبه شسته باشیم.(۱)

از مسائل بسـیار مهم اسـلام و از نشانه های ایمان، پاکیزگی است. در فرمایشـی از رسول خـدا صـلی الله علیه و آله می خوانیم: «الاسلامُ نظیفٌ فتنظفوا؛ اسلام پاکیزه است، شما نیز پاکیزه باشید».(۲)

یکی از مسائل مهم بهـداشت فردی، بهداشت و سـلامت دندان هاست. در این فرمایش امام حسـین علیه السـلام آمده است که پس از مسواک کردن و خارج شـدن غذاهای مانده و اشـیای زاید در بین دندان ها، ابتدا دهان را سه مرتبه با آب شـست وشـو دهیم و سپس آب بنوشیم تا هرگز غذاهای مانده وارد معده نشود.

فضیلت ماه رمضان

فضیلت ماه رمضان

امام حسین علیه السلام می فرماید:

همانا خداونـد عزوجل ماه رمضان را عامل بیـداری و حرکت بندگان قرار داد تا با عبادت و طاعت به سوی بهشت خدا، پیشـی گیرند. برخی در این ماه از دیگران سـبقت گرفتند و رسـتگار شدند و برخی دیگر سـرپیچی کردند و زیان کار گردیدند. پس شگفتا! شگفتا! از آنان که بسیار می خندند و به بازی سرگرمند. پس در آن روز که نیکوکاران پاداش خود را می گیرند،

۱- بحارالانوار، ج ۶۶، ص ۴۳۸.

۲- ابوالقاسم پاینده، نهج الفصاحه، تهران، انتشارات جاویدان، ۱۳۶۰، چ۱۵، ح ۱۰۵۵.

آنان که کوتاهی کردند، به زیان کاری خود اندوهناکند.(۱)

ماه رمضان، ماه برکت، رحمت، آمرزش و مغفرت است. خداوند متعال در این ماه بندگان خود را ترغیب می کند تا قدم در راهی نهند که پایان آن، رضایت و بهشت برین اوست؛ راهی که بسیاری از عارفان و سالکان حقیقی آن را پیموده و به رضوان الهی رسیده اند. ابرهای پرباران رمضان از طرف پروردگار برای کسانی فرستاده می شود که رضایتش را می طلبند و ظرف های وجودی خویش را برای بهره وری بیشتر از فضیلت های این ماه آماده می کنند. در مقابل، آنان که به جای استفاده از این ماه، به بازی و سرگرمی های بی ارزش دنیوی می پردازند، جز زیان کاری و اندوه و حسرت فراوان روز قیامت نتیجه ای نخواهند دید.

فلسفه روزه

فلسفه روزه

امام حسین علیه السلام می فرماید:

خداوند روزه را واجب کرد تا ثروتمند مزه گرسنگی را بچشد و آن گاه بر بینوایان نیکی کند.(۲)

روزه، آثار مهمی در زندگی فردی و اجتماعی انسان ها دارد. یکی از آثار اجتماعی این فریضه الهی، ایجاد روحیه ایثار و انفاق در ثروتمندان جامعه و به تبع آن، گسترش فرهنگ فقرزدایی در اجتماع است. هنگامی که طبقه مرفه و ثروتمند جامعه، طعم گرسنگی را بچشند و خود نیز حالت بینوایان

ص: ۸۷

۱- وسائل الشیعه، ج۵، ص ۱۴۰.

۲- مناقب آل ابی طالب، ج ۴، ص ۶۸ .

و گرسنگان را احساس کنند، این حالت و احساس، آنان را به یاری نیازمندان برمی انگیزاند.

خدمت گزاری حضرت ولی عصر عج الله تعالی فرجه الشریف

خدمت گزاری حضرت ولی عصر عج الله تعالی فرجه الشریف

شخصی از امام حسین علیه السلام پرسید: آیا حضرت مهدی علیه السلام هم اکنون به دنیا آمده است؟ آن حضرت فرمود:

نه، اگر او را می یافتم، تا زنده بودم به خدمتش می شتافتم.(۱)

مژده ظهور حضرت مهدی موعود عج الله تعالی فرجه الشریف ، نخستین بار از زبان پیامبر اسلام داده شد و امامان بزرگوار شیعه نیز هرکدام به سهم خود، مطالبی را در معرفی حضرت ولی عصر عج الله تعالی فرجه الشریف بیان فرموده اند. آن بزرگواران همواره می کوشیدند تا با بیان سخنان متعدد در مورد شخصیت آن حضرت و مسائل ظهور ایشان، آمادگی لازم را در مردم به وجود آورند. یکی از نکته های مربوط به حضرت ولی عصر عج الله تعالی فرجه الشریف ، والایی مقام و منزلت آن بزرگوار است که امامان علیهم السلامهریک در این باره سخنانی گفته اند تا مسلمانان معرفتی هر چند مختصر به مقام ایشان پیدا کنند. این سخن والای پیشوای سوم هم نشان از مقام والای امام زمان عج الله تعالی فرجه الشریف دارد.

زیارت امام حسین علیه السلام

زیارت امام حسین علیه السلام

امام حسین علیه السلام می فرماید:

کسی که پس از شهادتم، مرا زیارت کند، من نیز در روز قیامت او را ملاقات می کنم و اگر در جایی جز آتش نباشد، او را از آتش نجات

۱- مقدسی شافعی، عقد الدرر، قاهره، انتشارات عالم الفکر، ۱۳۹۹ ه . ق، ص ۱۶۰.

می دهم.(۱)

آثار زیارت امام حسین علیه السلام

امام حسین علیه السلام می فرماید:

من با سختی و اندوه به شهادت می رسم و بر خدا شایسته است که هیچ اندوهگینی نزد من نیاید، جز آنکه اندوهش را بزداید و شادمان به اهلش برگرداند.(۲)

یکی از جلوه های احیاگری قیام عاشورا، حضور در کنار تربت امام حسین علیه السلام و زیارت مرقد مطهر آن حضرت در کربلاست. به جز آثار تربیتی، روحی و سازندگی های معنوی و اخلاقی که در زیارت امام حسین علیه السلام نهفته است، خیر و برکت های فراوان دنیایی و برآورده شدن نیازهای انسان از دیگر اثرهای این زیارت به شمار می آید.

گریه کردن در مصیبت های اهل بیت علیهم السلام

گریه کردن در مصیبت های اهل بیت علیهم السلام

امام حسین علیه السلام می فرماید:

هیچ بنده ای نیست که در مصیبت ما قطره ای اشک ریزد یا چشمانش گریان شود، جز آنکه خداوند، او را برای این گریه، همیشه و تا ابد در بهشت جای می دهد.(۳)

در بسیاری از روایات اسلامی از نشانه های شیعیان، محزون شدن در

۱- فخرالدین طریحی نجفی، المنتخب، قم، انتشارات شریف رضی، ۱۴۱۳ ه . ق، چ ۳، ص ۶۹ .
۲- شیخ صدوق، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، تهران، انتشارات صدوق، ۱۳۶۱،چ ۲، ص ۲۱۹، ح ۵۲.
۳- بحار الانوار، ج۴۴، ص ۲۸۰.

مصـیبت های اهل بیت علیهم السـلام و شادی کردن در شادی های آن بزرگواران است. این مهم، افزون بر اینکه الگوگیری از اهل بیت علیهم السـلام است، آثار بسـیار سازنـده و مفیـدی در بهره وری بیشتر از مکتب اهل بیت علیهم السـلام در زمینه های اخلاـقی، اجتمـاعی، سیاسـی و فرهنگی دارد. آنچه در این فرمـایش امـام حسـین علیه السـلام آمـده، ثواب و آثار اخروی گریه کردن در مصیبت های اهل بیت علیهم السلاماست که البته این آثار، جدا از اثر دنیوی آن نخواهد بود؛ چرا که شیعیان در طول تاریـخ بر اثر همین مجالس عزا و به ویژه مجالس عزای حضـرت اباعبـداللّه الحسـین علیه السـلامبا اهـداف و انگیزه قیام عاشورا آشـنا شده و بارها بر ضد دسـتگاه های فاسد و حاکمان جور قیام کرده اند. در این زمینه می توان به انقلاب ملت ایران در سال ۱۳۵۷ اشـاره کرد که در واقع، برخاسـته از مکتب حسـینی است و اسـاس آن، در همین مجالس عزا و گریه های محرم و صـفر پایه ریزی شده است.

ص :۹۰

فصل پنجم: پندهای سیاسی

اشاره

فصل پنجم: پندهای سیاسی

اسلام به همان میزان که به بعد فردی و اخلاق فردی توجه دارد، به همان میزان و بلکه بیشتر از آن به روابط اجتماعی و بعد سیاسی جامعه اسلامی توجه کرده است. نقش مسلمان در قبال موضوع حق و باطل، اهمیت مسئله حکومت و رهبری، دخالت مردم در سرنوشت اجتماعی خویش و نظارت بر روند کارِ حاکمان و مسئولان امور، گوشه ای از این بعد را نشان می دهد.

قیام عاشورای امام حسین علیه السلام در آن مقطع زمانی حساس، در واقع قیامی انقلابی بر ضد انحراف سیاسی و دینی حاکمان مستبد بود. اسارت مردم در چنگ حکومت ظالمانه و تلاش برای رهایی آنان و سپردن زمام داری به «امام صالح» به قصد گسترش حق و عدالت در جامعه، پاره ای از وظایف سیاسی شمرده می شود.

همچنین حرکت امام حسین علیه السلام و یاران ایشان برای آگاهی بخشی به توده مردم و ترسیم سیمای رهبر شایسته و افشای چهره والیان بی دین و دنیاپرست و ستمگر، قسمتی دیگر از مسائل سیاسی دین اسلام به شمار می آید که در نهضت عاشورا جلوه گری می کند. سخنان امام حسین علیه السلام در

قیام عاشورا و پس از آن، در بردارنـده پنـدها و نکته های بسـیار مهمی برای همه حق طلبان، عدالت خواهان، شـهادت طلبان و جهـادگران راه الهی اسـت. به گـواهی تاریـخ، بنیـان بسـیاری از جنبش هـای آزادی خـواه و حرکـت هـای مهم در راه تشـکیل حکومت اسـلامی، بر پایه همین آموزه های مکتب امام حسـین علیه السـلام بوده است. اگر ابعاد سیاسـی مکتب سالار شـهیدان برای جهانیان به خوبی ترسیم شود، در میان انسان های آزاده و ملت های آزادی خواه، هواداران بسیاری می یابد.

نکوهش سکوت در برابر حاکمان ستمگر

نکوهش سکوت در برابر حاکمان ستمگر

امام حسـین علیه السـلام خطاب به مردمی که بر اثر تبلیغات سوء و خفقان دسـتگاه اموی به خواب رفته و در برابر ستم بنی امیه سکوت اختیار کرده بودند، فرمود:

چون شـما از مرگ فرار کردیـد و عاشـقانه به زنـدگی گـذرا دل نهادید و ضـعیفان و بینوایان را به دست سـتمگران سپردید تا برخی را برده و مقهور خود ساختند و برخی را برای لقمه نانی بیچاره و ناتوان کردند، سـتمگران در ملک خدا، براساس میل و خواسـته خود گـام برمی دارنـد و بـا تمایلات خود، راه پستی و مـذمت را هموار می سازنـد و از اشـرار پست فطرت پیروی می کنند و جسورانه مقابل خدای بزرگ می ایستند.(۱)

در جامعه انسانی، انسان ها در برابر یکدیگر مسـئولیت دارند و هرگز نباید از این وظیفه شانه خالی کنند. یکی از این مسئولیت ها، رعایت حقوق دیگران، یاری رساندن به ضعیفان و بیچارگان و دفاع از حقوق آنها در برابر

۱- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۷۹؛ تحف العقول، ص ۲۴۱.

ستمگران است. این مقاومت در برابر زیاده خواهی و ستم ستم کاران، نه تنها موجب نجات مستضعفان و ضعیفان می شود، بلکه سرکوبی ستم کار را در پی دارد. در مقابل، ایستادگی نکردن در برابر ظالم سبب می شود میدان برای او باز گردد و به تبع آن، ظلم او بیشتر شود و همگان را در برگیرد.

حال اگر افراد جامعه، غیرتمند و آگاه باشند و با شهامت و دلیری در برابر ظالمان بایستند و اجازه تجاوز به آنها ندهند، میدان برای چپاول افراد نااهل و ستمگر فراهم نخواهد شد. در این صورت، ظلم و تبعیض جای خود را به عدل و انصاف می دهد و ضعیفان حمایت می شوند. درنتیجه، پای بندی به عزت، غیرت، جوان مردی، شهامت طلبی و دل نبستن به دنیا و ایستادن در برابر ستمگران ارزش تلقی می شود. امام در حدیث دیگری می فرماید:

کسی که سلطان و حاکم ستمگری را که حرام خدا را حلال می داند، عهد خداوند را درهم می شکند، با سنت رسول خدا صلی الله علیه و آلهمخالفت می کند و با بندگان خدا با ستم رفتار می کند، دیدار کند و در گفتار یا کردار بر ضد آن سلطان ظالم به پا نخیزد، بر خدا سزاوار است که او را با آن حاکم ستمگر محشور گرداند.(۱)

در این حدیث، امام حسین علیه السلامبه وظیفه مهم مردم در برابر حاکمان ستمگر اشاره کرده است که هرگز نباید در برابر سنت شکنی و ستم آنها ساکت بمانند و هیچ گونه اعتراضی نکنند؛ چرا که با این عمل، زمینه برای ستم ظالمان بیشتر فراهم می شود و به تبع آن، جامعه به سوی بی عدالتی،

۱- مقتل خوارزمی، ج۱، ص ۲۳۴.

تبعیض و فساد کشیده خواهد شد.

مرگ باعزت

مرگ باعزت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

مرگ در عزت، از زندگی در ذلت بهتر است. مرگ بهتر از زیر بار عار و ننگ رفتن است و عار و ننگ، بهتر از ورود به آتش دوزخ خواهد بود.(۱)

عزت آن است که انسان کرامت و شرافت خویش را بشناسد و تن به پستی و ذلت و اسارت دنیا و زیر پا نهادن ارزش های انسانی ندهد. در پیچ و خم ها و فراز و نشیب های زندگی، گاه صحنه هایی پیش می آید که انسان ها برای رسیدن به دنیا یا حفظ آنچه دارند، هرگونه پستی و اسارت را می پذیرند؛ البته آزادگان، با ایثار جان هم که شده، بهای «عزت طلبی» را می پردازند و تن به ذلت نمی دهند.

امام حسین علیه السلام در این فرمایش، مرگ باعزت را از حیات ذلیلانه برتر می داند. این نگرش به زندگی، ویژه آزادگان است و نهضت عاشورا، جلوه آشکاری از آزادگی آن حضرت و یارانش به شمار می آید.

دوری از حاکمان صالح و روی آوردن به حاکمان ستمگر

دوری از حاکمان صالح و روی آوردن به حاکمان ستمگر

امام حسین علیه السلام می فرماید:

شما ستم دیده ترین مردمان هستید؛ زیرا عالمانه و آگاهانه از مسئولیت ها دست کشیدید. علت همه گرفتاری ها آن است که زمام امور و اجرای

۱- مناقب آل ابی طالب، ج۴، ص ۶۸.

احکام باید به دست عالمان الهی باشد که در رعایت حلال و حرام خدا امین هستند، ولی این مقام و منزلت از شما گرفته شده است؛ چرا که از محور حق پراکنده شدید و با وجود دلایل روشن، در سنت پیامبر اختلاف کردید. اگر بر رنج ها و آزارها شکیبایی داشتید و سختی های راه خدا را تحمل می کردید، اجرای امور دین خدا به دست شما می افتاد، ولی شما ستمگران را در مقام و منزلت خود جای گزین ساختید و امور دین خدا را به دست آنان سپردید. آنان نیز به اشتباه عمل می کنند و در شهوت های خود گام برمی دارند و بر شما مسلط می شوند.(۱)

تقیه و رازداری

تقیه و رازداری

امام حسین علیه السلام می فرماید:

اگر تقیه نبود، دوستان ما از دشمنان شناخته نمی شدند.(۲)

در فرهنگ شیعه، تقیه به معنای تداوم مبارزه با رعایت اصل رازداری و حفظ نیروهای خودی و در عین حال، وارد کردن ضربه های اساسی به دشمن در فرصت های مناسب است. امام حسین علیه السلام، اهمیت تقیه را چنان بالا می داند که آن را معیار شناختن دوستان و دشمنان اهل بیت علیهم السلام معرفی می کند؛ زیرا این دوستان هستند که با حفظ اصل رازداری و تقیه، توطئه های دشمنان را بر ضد اهل بیت علیهم السلام و دوستانشان خنثی می کنند. در مقابل، دشمنان با آشکار کردن اسرار و برنامه های آنها، زمینه های لازم را برای ایجاد توطئه و فتنه بر ضد اهل بیت علیهم السلام و دوستانشان فراهم می آورند.

۱- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۷۹؛ تحف العقول، ص ۲۴۰.

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۴۷۴.

شهادت طلبی

شهادت طلبی

هنگامی که مسلم بن عقیل، نماینده امام حسین علیه السلام در کوفه دستگیر شد، وصیت کرد نامه ای از طرف او به امام حسین علیه السلامبنگارند که به سوی کوفه نیاید و به عهد و پیمان کوفیان اعتنا نکند. محمدبن اشعث، پیکی را با نامه ای به همین مضمون به سوی امام روانه ساخت. ایاس بن مثل که به این منظور از کوفه خارج شده بود، در منزلگاه زباله امام حسین علیه السلام را ملاقات کرد. امام حسین علیه السلامپس از خواندن نامه فرمود:

آنچه مقدر است، نازل می شود. ما جان خود را در راه خدا و ریشه کنی فساد از امت اسلامی تقدیم می داریم.(۱)

در شرایطی که انسان ها برای زنده ماندنِ بیشتر می کوشند، کسانی هم هستند که برای حفظ دین خدا و هدایت انسان ها، جان خویش را فدا کنند و مرگ را در آغوش بفشارند. به این روحیه که همراه با رهایی از خواسته های دنیوی است، «شهادت طلبی» گفته می شود.

عشق به شهادت

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ای پروردگار و ای مولای من! دوست دارم که هفتاد هزار بار در راه اطاعت و محبت تو کشته شوم و زنده گردم، به ویژه آن گاه که کشته شدن من عامل پیروزی دین تو، زنده شدن فرمان تو و محفوظ ماندن شریعت تو باشد.(۲)

ص :۹۶

۱- تاریخ طبری، ج ۳، ص ۲۹۰.

۲- محمدمهدی حائری مازندرانی، معالی السبطین علیه السلام، قم، انتشارات شریف رضی، ۱۴۰۹ ه . ق، چ ۳، ج ۲، ص ۱۸.

استقبال از مرگ در راه عقیده و آرمان، نزد همه ملت ها ستودنی است و شهادت طلبان، تفسیر نوینی از مرگ و زندگی دارند. آنها به راحتی حاضرند شرافت شهادت در راه حق را بر زندگی چند روزه و گذرا و همراه با ننگ و بدنامی دنیا ترجیح دهند. امام حسین علیه السلام که یکه تاز میدان شهادت است، در این فرمایش زیبا، درس شهادت طلبی را به همه انسان ها می آموزد و با نثار جان خویش، در عمل نیز از دین خدا در برابر گزند ستم کاران پاسداری می کند.

جانبازی در راه مکتب

جانبازی در راه مکتب

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بدانید که هرکس در راه ما جانبازی کند و در این راه از بذل و نثار جان خویش دریغ نورزد، با ما در بهشت خدا هم نشین خواهد بود.(۱)

برای انسان های یکتاپرست، چیزی بالاتر از این نیست که جان خویش را در راه خدا و مکتب او فدا و با خون خویش، درخت اسلام را آبیاری کنند. عزت، عظمت و ارزش دین خدا به اندازه ای است که برای بقای آن، عزیزترین انسان ها که همان حجت های الهی هستند، فدا شده و این ایثار و فداکاری را ادای حق الهی برشمرده اند. پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلامنیز باید با جان فشانی در راه خدا و مکتب اهل بیت علیهم السلام ادامه دهنده راه اهل بیت علیهم السلام باشند و در این مسیر، از بذل عزیزترین سرمایه های زندگی خویش دریغ نورزند و یقین بدانند که از عنایت و هم نشینی آن بزرگواران که آبرومندان

ص: ۹۷

۱- محمدتقی سپهر، ناسخ التواریخ، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۳۶۴، چ ۲، ج ۲، ص ۱۵۸.

درگاه الهی اند، برخوردار خواهند شد.

بدترین اوصاف فرمانروایان

بدترین اوصاف فرمانروایان

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بدترین صفت فرمانروایان، ترس از دشمنان، سنگ دلی در حق ناتوانان و از پا افتادگان و تنگ چشمی و بخل به هنگام بخشش است.(۱)

در این فرمایش، امام حسین علیه السلام سه ویژگی ناپسند صاحبان قدرت را برشمرده است که گسترش آنها، آثار جبران ناپذیری در جامعه خواهد داشت. این ویژگی ها عبارتند از:

۱. ترس از بیگانگان: این ویژگی ناپسند، موجب بی باکی و در نتیجه نفوذ دشمنان به کشور و از بین رفتن استقلال و یکپارچگی سرزمین خواهد شد؛

۲. سنگ دلی و بی رحمی به قشر ناتوان جامعه: این صفت، دور شدن مسئولان از قشر ضعیف جامعه و به تبع آن از بین رفتن اعتماد و علاقه طبقه ضعیف به مدیران و مسئولان را در پی دارد؛

۳. بخل ورزیدن و بخشش نکردن: این صفت نیز موجب می شود مردم به حقوق اصلی خویش نرسند و فاصله بین مردم و مسئولان فزونی یابد.

مسئولیت های عالمان و بزرگان

مسئولیت های عالمان و بزرگان

امام حسین علیه السلام می فرماید:

۱- بحارالانوار، ج۴۴، ص ۱۸۹.

ای مردم! از آنچه خدا، دوستان خود را با سرزنش کردن علمای یهود پند داده است، عبرت بگیرید و پند بیاموزید، آنجا که می فرماید: «چرا خداشناسان و بزرگان، آنها را از ناسزا گفتن و حرام خوردنشان باز می دارند؟»... (مائده: ۶۳) چرا خدا آنان را سرزنش می کند؟ برای اینکه آنان ستمگران را می دیدند که ستم روا می دارند و فساد و فحشا می کنند، ولی آنان را نهی نمی کردند تا از راه ستمگران به نوایی برسند و از گزند آنان در امان باشند، در حالی که خداوند می فرماید: «از مردم نهراسید و فقط از من بیمناک باشید». (مائده: ۴۴)(۱)

از وظایف اصلی عالمان دین در هر جامعه، هدایت افراد است. این هدایت باید با انذار و تبشیر صورت گیرد و به لحاظ قلمرو، باید تمام افراد جامعه از جمله حاکمان را شامل شود. در این زمینه، یکی از آسیب های اجتماعی که دامن گیر برخی عالمان می گردد، بی تفاوتی به مسائل جامعه و از جمله چگونگی رفتار حاکمان با زیردستان و سکوت و عزلت گزیدن در برابر آن است. آسیب بزرگ تر اینکه برخی عالمان به جهت بهره مندی از دنیا به دستگاه حاکمان نزدیک می شوند و بر اساس خواسته آنان، خود را در ستمگری حاکمان شریک می کنند.

اصلاح مفاسد جامعه

اصلاح مفاسد جامعه

امام حسین علیه السلام در نامه ای به برادرش، محمد حنفیه، اهداف قیامش را چنین برشمرد:

من نه از روی خودخواهی یا برای خوش گذرانی و نه برای فساد و ستمگری خارج می شوم، بلکه هدفم از این سفر، امر به معروف و نهی از

۱- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۷۹؛ تحف العقول، ص ۲۴۱.

منکر است و خواسته ام از این حرکت، اصلاح مفاسد امت و احیای سنت جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و راه و رسم پدرم، علی بن ابی طالب علیه السلام است. پس هرکس این حقیقت را از من بپذیرد و از من پیروی کند، راه خدا را پذیرفته است و هرکس رد کند و از من پیروی نکند، من با استقامت، راه خویش را در پیش خواهم گرفت تا خداوند میان من و این افراد حکم کند که او بهترین حاکم است.(۱)

ویژگی های رهبر جامعه

ویژگی های رهبر جامعه

امام حسین علیه السلام می فرماید:

سوگند به جانم! رهبر جامعه نیست، مگر کسی که به قرآن عمل کند و بر اساس عدالت رفتار کند، حق را بطلبد و آن را اجرا کند و همواره خود را تسلیم خدا سازد.(۲)

در نظام سیاسی اسلام، رهبری، رکن اساسی جامعه است و قوای دیگر در پرتو فرمان ها و رهنمودهای او به فعالیت می پردازند. بنابراین، با توجه به نقش محوری رهبر در جامعه اسلامی، در نظر گرفتن صلاحیت های علمی و عملی در او اهمیت بالایی دارد. بدیهی است رهبر شایسته که بر اساس موازین اسلامی انتخاب شده است، می تواند زمینه رشد و تعالی جامعه را در ابعاد مختلف فراهم سازد و هیچ عاملی همچون رهبری ناشایست و ضعیف، نمی تواند جامعه را به سقوط و انحطاط بکشد. امام حسین علیه السلام در این فرمایش، ویژگی های رهبر شایسته و صالح را

۱- مقتل خوارزمی، ج۱، ص ۱۸۸.

۲- ابن اثیر، الکامل فی التاریخ، بیروت، احیاء التراث العربی، ۱۴۰۴ ه . ق، ج ۲، ص ۵۳۴.

برمی شمارد که از آن جمله: عمل به قرآن، عدالت محوری، حق طلبی و نیز تسلیم فرمان های الهی بودن است. اگر اندکی تاریخ جوامع اسلامی را در گذشته و دوران کنونی مطالعه کنیم، به روشنی درمی یابیم که نبود این ویژگی در رهبران آنها، بزرگ ترین عامل سقوط و انحراف آن جوامع از فرمان ها و ارزش های اسلامی بوده است.

اهمیت شناخت امام

اهمیت شناخت امام

امام حسین علیه السلام می فرماید:

ای مردم! تقوای الهی پیشه کنید که خداوند بندگان را نیافرید، جز برای آنکه او را بشناسند و آن گاه که او را شناختند، او را پرستش کنند و وقتی که او را پرستش کردند، از پرستش دیگران بی نیاز شوند.

در این هنگام یکی از یاران پرسید: راه شناخت خداوند متعال چیست؟ امام پاسخ داد:

شناخت خداوند به این است که مردم هر زمان، رهبر و امامی را بشناسند که اطاعت از او بر آنان واجب است.(۱)

در مکتب اسلام، امامت منصبی الهی است که پس از نبوت، برای حفظ دستاوردهای دین اسلام و اجرای حدود و احکام الهی در متن جامعه پیش بینی شده است. پیشوایان معصوم ما که یکی پس از دیگری عهده دار منصب امامت می شدند، با پیوستن به سرچشمه های نور و آگاهی کامل از حقایق وحی، هدایت و ارشاد مردم را در پیش می گرفتند. ازاین رو، آنان

۱- شیخ صدوق، علل الشرایع، نجف، مطبعه الحیدریه، ۱۳۸۵ ه . ق، ص ۹.

دل سوزترین پدران امت اسلامی به شمار می آیند که هدفی جز نیک بختی واقعی بشر را دنبال نمی کردند.

آنچه در این فرمایش امام حسین علیه السلام بر آن تأکیده شده، این حقیقت است که افراد در هر عصر، امام زمان خویش را بشناسند و از او پیروی کنند که این شناخت و پیروی از امام زمان، همان شناخت و پیروی از خداوند متعال است: «من عرفهم فقد عرف اللّه » و نیز «من اطاعکم فقد أطاع اللّه ».(۱)

امامان معصوم که درحقیقت جانشینان خدا در زمینند، تمامی صفت های پسندیده و فضیلت های اخلاقی را در خود دارند و آینه تمام نمای جمال حق هستند. ازاین رو، شناخت آنان که همان شناخت خوبی ها و کمال است، در حقیقت، شناخت خدا و صفات اوست و پیروی از آنان در ابعاد مختلف زندگی، پیروی از فرمان های الهی است؛ زیرا معصومان در تمام رفتار و گفتار خود، پیرو بی چون و چرای خدایند. از اینجاست که امام حسین علیه السلام، راه شناخت خدا را در شناخت و پیروی از امام زمان می داند.

حاکمیت حضرت مهدی عج الله تعالی فرجه الشریف و ظهور ارزش ها

حاکمیت حضرت مهدی عج الله تعالی فرجه الشریف و ظهور ارزش ها

امام حسین علیه السلام می فرماید:

اگر از عمر دنیا جز یک روز باقی نماند، خداوند سبحان آن روز را آن قدر طولانی می کند تا مردی از فرزندان من ظهور کند. پس او زمین را پر از عدل و داد می سازد، همان طور که از ظلم و ستم پر شده است.(۲)

حضرت در جایی دیگر می فرماید:

ص: ۱۰۲

۱- مفاتیح الجنان، زیارت جامعه کبیره.

۲- شیخ صدوق، کمال الدین، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۹ ق، چ ۱، ص ۳۱۷.

همه ارزش ها در آن زمان است که مهدی علیه السلام قیام می کند و همه زشتی ها را از بین می برد.(۱)

از ابتـدای آفرینش حضـرت آدم علیه السـلام، تمـامی پیـامبران الهی در انتظـار حکـومت حضـرت مهـدی عـج الله تعـالی فرجه الشـریف بوده انـد؛ زیرا در آن عصـر، پیروزی نهایی حق بر باطل پدیـد می آیـد و جهان هستی از عدل و داد پر می شود. امام حسـین علیه السـلام در این فرمایش، حکومت جهانی حضـرت مهدی عج الله تعالی فرجه الشـریف را حکومتی می داند که در آن، ارزش ها و فضـیلت های اخلاقی بر سراسـر جهان سایه می افکند و دیگر جایی برای زشتی و فساد باقی نمی ماند. خداوند متعال نیز در قرآن مجید، حکومت جهان را از آن صالحان و نیکان می داند که در آن، مستضعفان به دور از ظلم و بی عدالتی در آسایش و آرامش زندگی می کنند.(۲)

۱- عقد الدرر، ص ۶۳.

۲- نک: قصص: ۵.

فصل ششم: پندهای اقتصادی

اشاره

فصل ششم: پندهای اقتصادی

مسائل اقتصادی، بخش قابل توجهی از احکام اسلامی را به خود اختصاص داده است. از نظر اسلام، حاکم شدن نظام اقتصادی سالم و سازنده بر بخش های مختلف جامعه اهمیت دارد؛ چون در اثر آن، جامعه به سمت رشد و پویایی حرکت می کند. بدیهی است اجتماعی که از نظر اقتصاد ضعیف باشد، فقر و محرومیت در آن روزبه روز افزایش می یابد و پی آمدهای آن، رشد فساد، بی تقوایی و بی بند و باری در جامعه خواهد بود.

اگر سیره پیشوایان معصوم را بررسی کنیم، به روشنی درمی یابیم که توجه آنها به کار، کمک های مالی به مستضعفان جامعه، تأکید فراوان بر پرداخت وجوه شرعی از قبیل صدقه، خمس و زکات به نیازمندان واقعی و نیز تشویق خدمت رسانی به دیگران، نمونه هایی از فعالیت های آنان در راه رشد و توسعه اقتصاد جامعه بوده است.

در این بخش، به بیان مواردی از پندهای اقتصادی امام حسین علیه السلام می پردازیم.

طلب روزی

طلب روزی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

در راه به دست آوردن روزی، ستیزه گرانه تلاش مکن و همچون واگـذار کننـده بی اختیار، بر قَدَر تکیه نکن؛ زیرا در جست وجوی روزی برآمدن، از سنت است و قانع بودن (در طلب روزی)، از عفت است و عفت (درست کاری)، مانع روزی نیست و حرص زیـادی روزی نمی آورد. همانـا رزق، تقسیم شـده است و اَجل حتمی است. پس به کار گیرنـده حرص، جوینـده گناه است.(۱)

امام در این سخن گهربار می فرمایـد که در طلب روزی باید راه اعتدال را جست و افراط و تفریط، هر دو دوری از حق است. ازاین رو، انسان بایـد برای تأمین هزینه های زنـدگی و داشـتن معیشتی آبرومنـد، در راه کسب رزق حلال بکوشد. البته در این راه، نه آن قدر سماجت ورزد و نه آن قدر بی خیال باشد که روزی خود به خود به دستش آید.

پرداخت بدهکاری

پرداخت بدهکاری

امام حسین علیه السلام قبل از روز عاشورا به یارانش فرمود:

کسی که قرضی بر گردنش است، با ما در این مبارزه شرکت نکند و کشته نشود. از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می فرمود: هرکس بمیرد و بر گردن او بدهکاری باشد، خداوند در روز قیامت از حسناتش کم می کند.(۲)

ص: ۱۰۵

۱- فرهنگ جامع سخنان امام حسین علیه السلام، ص ۸۳۵ .

۲- احقاق الحق، ج۱۹، ص ۴۲۹.

بدون تردید، انسان باید بدهکاری خود را در زمان معین بپردازد. این کار نه تنها آرامش قرض دهنده و قرض گیرنده را باعث می شود، گسترش فرهنگ قرض الحسنه را در جامعه به دنبال دارد و انسان های ثروتمند و خیرخواه، میل بیشتری به قرض دادن پیدا می کنند.

دقت در هزینه و سود

دقت در هزینه و سود

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بیشتر از آنچه سود می بری، هزینه مکن.(۱)

دقت و حسابگری، یکی از ویژگی های مؤمنان است. مؤمن پیش از وارد شدن به هر کار و تجارت، ابتدا زوایای آن را به خوبی می سنجد و میزان سرمایه گذاری و نیز سود و منفعت آن را در نظر می گیرد و آن را با هزینه های خود مقایسه می کند تا دچار ورشکستگی و زیان نشود. آنان که در کسب و کار خود زیان می بینند و عاقبت با مبالغ هنگفت بدهکاری، راهی زندان می شوند، کسانی هستند که بدون محاسبه به تجارت و کسب و کار پرداخته اند.

مزد به اندازه تلاش

مزد به اندازه تلاش

امام حسین علیه السلام می فرماید:

بیشتر از اندازه کارکرد خویش مزد مخواه.(۲)

تعادل میان کار و مزد، از اصول اولیه در تجارت و کسب و کار است.

ص: ۱۰۶

۱- اعیان الشیعه، ج۱، ص ۶۲۱ .

۲- همان.

ازاین رو، درخواست مزد بیش از کار، انسان را حریص بار می آورد و در تعامل با مردم با سختی روبه رو می سازد. پس شایسته است همگان به حساب کار خویش بپردازند و افزون خواهی را کنار بگذارند و عدالت و انصاف را در معامله با مردم حاکم سازند.

توجه به فرهنگ والای اهل بیت علیهم السلام و پیشنهادهای کلی در این زمینه

در شرایط حساس کنونی، بسی مایه شگفتی است که هنوز فرهنگ ناب اسلامی با داشتن اصالتی کهن و قهرمانانی جاوید، آن گونه که باید، شناخته نیست. در این فرهنگ، الگوهایی همچون پیشوایان بزرگ دینی ما قرار دارند که هر بخش از سخنان گهربارشان، روشنگر بسیاری از تاریکی های زندگی جامعه بشری است. در این زمینه، ناتوانی ما در به کارگیری شیوه های تبلیغی کارآمد، همچنان سبب دور ماندن از فرهنگ اصیل و والای اهل بیت علیهم السلامشده است؛ فرهنگی که الگوهای ارزنده ای برای همگان در خود دارد.

مقام معظم رهبری می فرماید:

تهاجم فرهنگی از طرف غرب و از اطراف دشمن است و ما باید بیدار باشیم. به دشمن که نمی شود گفت: آقا دشمنی نکن! طبیعت دشمن، دشمنی است. من و شما باید بیدار باشیم و نگذاریم دشمنی بکند... . چرا باید فرهنگ بیگانه را این گونه به ما تزریق کنند؟ در حالی که ما خودمان می توانیم آن چه را که مناسب است، انتخاب کنیم. ولی امروز عکس این است. منتها با سوزن تزریق نمی کنند، بلکه با رادیو و تلویزیون و کتابچه و مد و مجله و تبلیغات و جار و جنجال تزریق می کنند.(۱)

۱- سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، فرهنگ و تهاجم فرهنگی، تهران، ۱۳۷۵، ص ۱۶.

بنابراین، برای نشر و گسترش فرهنگ معصومان علیهم السلام، شایسته است سخنان آنان به گوش مردم برسد تا با فرهنگ غنی اسلام آشنا شوند. به یقین، رسانه می تواند با دنبال کردن روش های کارآمد و جذاب، اثرگذاری این سخنان را افزایش دهد. پیشنهادهای زیر در راه کمک به برنامه سازان است.

۱. سخنان معصومان علیهم السلام به دلیل غنای محتوایی و بلاغت و فصاحت در لفظ، اثر خوبی بر مخاطبان می گذارد. ازاین رو، می توان این سخنان را به صورت زیرنویس یا در قالب تابلو، دیوارنویسی، تراکت و... در صحنه های مختلف فیلم ها به نمایش گذاشت.

۲. بسیاری از پندهای امام حسین علیه السلام، این قابلیت را دارد که در گفت وگوهای بازیگران و نقش آفرینان بیان شود.

۳. بسیاری از این پندها می تواند عنوان میان پرده یا فیلمی داستانی باشد. این کار به دو صورت انجام می پذیرد. صورت اول اینکه برنامه ساز سخنی را انتخاب می کند و براساس آن به تهیه فیلمی می پردازد. دوم اینکه براساس هر فیلم عبرت آموزی که ساخته می شود، حدیثی پندآموز در اول یا آخر فیلم به مطلب فیلم اشاره کند.

ص :۱۰۸

کتاب نامه

کتاب نامه

* قرآن کریم.

۱. ابن اثیر، عزالدین ابی الحسن علی بن ابی الکرام شیبانی، الکامل فی التاریخ،بیروت، احیاء التراث، ۱۴۰۴ ه . ق.

۲. ابن شعبه حرانی، تحف العقول، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ دوم، ۱۴۰۴ه . ق.

۳. ابن شهر آشوب مازندرانی، ابوجعفر رشیدالدین محمدبن علی، مناقب آل ابی طالب، قم، المطبعه العلمیه، ۱۳۹۵ه . ق.

۴. ابن صباغ مالکی، علی بن محمد، فصول المهمّه، بیروت، دار الاضواء، چاپ اول، ۱۴۰۱ه . ق.

۵. اربلی، علی بن عیسی بن ابی الفتح، کشف الغمه فی معرفه الائمه علیهم السلام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ سوم، ۱۴۰۱ه . ق.

۶. امین، سید محسن، أعیان الشیعه، بیروت، دار التعارف للمطبوعات، چاپ اول، ۱۴۰۴ه . ق.

۷. بحرانی، سیدهاشم، تفسیر البرهان، قم، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، ۱۴۰۳ه . ق.

۸. بهبهانی، ملامحمدباقر، الدمعه الساکبه، بیروت، مؤسسه الاعلی، چاپ اول، ۱۴۰۹ه . ق.

۹. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران، انتشارات جاویدان، چاپ پانزدهم،۱۳۶۰.

۱۰. پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام، فرهنگ جامع سخنان امام حسین علیه السلام، ترجمه: علی مؤیدی، قم، انتشارات معروف، چاپ دوم، ۱۳۷۸.

۱۱. تفسیر الامام العسکری علیه السلام، قم، مؤسسه الامام المهدی عج الله تعالی فرجه الشریف ، چاپ اول، ۱۴۰۹ه . ق.

۱۲. تمیمی مغربی، ابوحنیفه نعمان بن محمد، دعائم الاسلام، بیروت، دار الاضواء، چاپ سوم، ۱۴۱۱ ه . ق.

۱۳. حائری مازندرانی، محمدمهدی، معالی السبطین علیهم السلام، قم، انتشارات شریف رضی، چاپ سوم، ۱۴۰۹ ه . ق.

۱۴. حر عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، تهران، انتشارات اسلامیه، چاپ اول، ۱۴۰۳ ه . ق.

ص :۱۰۹

۱۵. حسینی مرعشی تستری، سیدنورالّله ، احقاق الحق، قم، انتشارات کتاب خانه مرعشی نجفی، چاپ اول، بی تا.

۱۶. حلوانی، حسین بن محمدبن حسن، نزهه الناظر و تنبیه الخاطر، قم، مؤسسه الامام المهدی عج الله تعالی فرجه الشریف ، چاپ اول، ۱۴۰۷ه . ق.

۱۷. خمینی، روح الّله ، صحیفه نور، تهران، وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۶۱.

۱۸. ______________________ ، کلمات قصار امام خمینی رحمه الله، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثارامام خمینی رحمه الله، ۱۳۷۳.

۱۹. دشتی، محمد، فرهنگ سخنان امام حسین علیه السلام، قم، مؤسسه تحقیقاتی امیرالمؤمنین علیه السلام، چاپ اول، ۱۳۷۷.

۲۰. دیلمی، ابومحمد الحسن بن محمد دیلمی، ارشاد القلوب، بیروت، مؤسسه آل البیت، چاپ دوم، ۱۴۰۹ ه . ق.

۲۱. دینوری، ابوحنیفه احمدبن داود، اخبار الطوال، قاهره، احیاء الکتب العربی، چاپ اول، ۱۹۶۰م.

۲۲. سبزواری، محمدبن محمد، جامع الاخبار و الآثار، قم، انتشارات مصطفوی، ۱۳۴۱ ه . ق.

۲۳. سپهر، محمدتقی، ناسخ التواریخ، تهران، انتشارات اسلامیه، چاپ دوم، ۱۳۶۳.

۲۴. شافعی، ابوالقاسم علی، تاریخ ابن عساکر، بیروت، مؤسسه محمودی، چاپ اول، ۱۳۸۹ه . ق.

۲۵. شریف قرشی، باقر، حیاه الامام الحسین علیه السلام، قم، دار الکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۳۹۷ ه . ق.

۲۶. صدوق، ابن بابویه، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، تهران، انتشارات صدوق،چاپ دوم، ۱۳۶۱.

۲۷. ______________________ ، علل الشرایع، نجف، مطبعه الحیدریه، چاپ اول، ۱۳۸۵ ه . ق.

۲۸. ______________________ ، عیون أخبار الرضا علیه السـلام، بیروت، مؤسسه الأعلمی، چاپ سوم، ۱۴۰۸ ه . ق.

۲۹. ______________________ ، کمال الدین، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ اول،۱۳۵۹ ه . ق.

۳۰. ______________________ ، معانی الاخبار، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ دوم، ۱۳۶۱.

۳۱. طبرسی، ابومنصور احمدبن علی، الاحتجاج، مشهد، نشر مرتضی، چاپ اول، ۱۴۰۳ه . ق.

۳۲. طبرسی، رضی الدین ابی نصیر، مکارم الاخلاق، بیروت، دارالبلاغه، ۱۴۱۱ ه . ق.

۳۳. طبری، ابوجعفر محمدبن جریر، تاریخ طبری، بیروت، دار الکتب الاسلامیه، چاپ سوم، ۱۴۰۶ ه . ق.

۳۴. طریحی نجفی، فخرالدین، المنتخب، قم، انتشارات شریف رضی، چاپ سوم، ۱۴۱۳ ه . ق.

۳۵. طوسی، ابوجعفر محمدبن حسن، الامالی، قم، دار الثقافه، چاپ اول، ۱۴۰۸ه . ق.

۳۶. کراجکی، ابوالفتح محمدبن علی، کنز الفوائد، قم، انتشارات مصطفوی، ۱۳۶۹ ش.

۳۷. کلینی، ابوجعفر محمدبن یعقوب، الکافی، تهران، انتشارات اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۹۷ ه . ق.

۳۸. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفا، چاپ سوم، ۱۴۰۳ ه . ق.

۳۹. محمدبن عبدالرحیم، دیوان الامام الحسین علیه السلام، بیروت، دار المختارات العربیه، چاپ دوم، ۱۴۱۲ ه . ق.

۴۰. مفید، محمدبن محمدبن نعمان، الاختصاص، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه،چاپ ششم، ۱۴۱۸ ه . ق.

۴۱. ______________________ ، الارشاد، قم، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، چاپ دوم، ۱۴۰۴ه . ق.

۴۲. مقدسی شافعی سلمی، یوسف بن یحیی، عقد الدرر، قاهره، انتشارات عالم الفکر، چاپ اول، ۱۳۹۹ ه . ق.

۴۳. مقرم، عبدالرزاق، مقتل الحسین علیه السلام، قم، انتشارات بصیرتی، چاپ اول،۱۳۹۴ه . ق.

۴۴. نظری منفرد، علی، قصه کربلا، قم، انتشارات سرود، چاپ دهم، ۱۳۸۲.

۴۵. نوری طبرسی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، چاپ سوم، ۱۴۰۷ ه . ق.

۴۶. هیثمی، نور الدین علی بن ابی بکر، مجمع الزوائد، بیروت، دار الکتب العلمیه، چاپ سوم، ۱۴۰۸ ه . ق.

۴۷. یعقوبی، احمدبن ابی یعقوب، تاریخ یعقوبی، قم، نشر فرهنگ اهل بیت علیهم السلام،۱۴۱۲ ه . ق.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹